a.s/84

AMATÉRSKÁ SCÉNA

1

4 Kčs

Malé komediální studio Praha — Trigonometrie lásky

Klub mládeže Plamen Liberec — Na mostě

Divadlo poezie Klumlad Nymburk — Klopýtání

Loutkové divadlo Radost Brno — Prosím, nakresli mi beránka

Z klubů mládeže

Kluby mládeže dnes již nejsou výsadou pouze velkých měst. Stále více mladých lidí hledá v těchto zařízeních zdroj zábavy, leckdy snad i zdroj poučení. Je proto nezbytně nutné snažit se o poskytování co nejhodnotnějších programů, oblíbenými diskotékami počínaje přes různé komponované pořady, například spojení poezie a hudby, a divadlem konče. Kluby mládeže SSM jsou otevřeny jak souborům amatérským, tak profesionálním. Obrázek o současném stavu klubových pořadů podala přehlídka ve Valašském Meziříčí Klubová tvorba.

mg

FOTO MILAN KVĚTOŇ

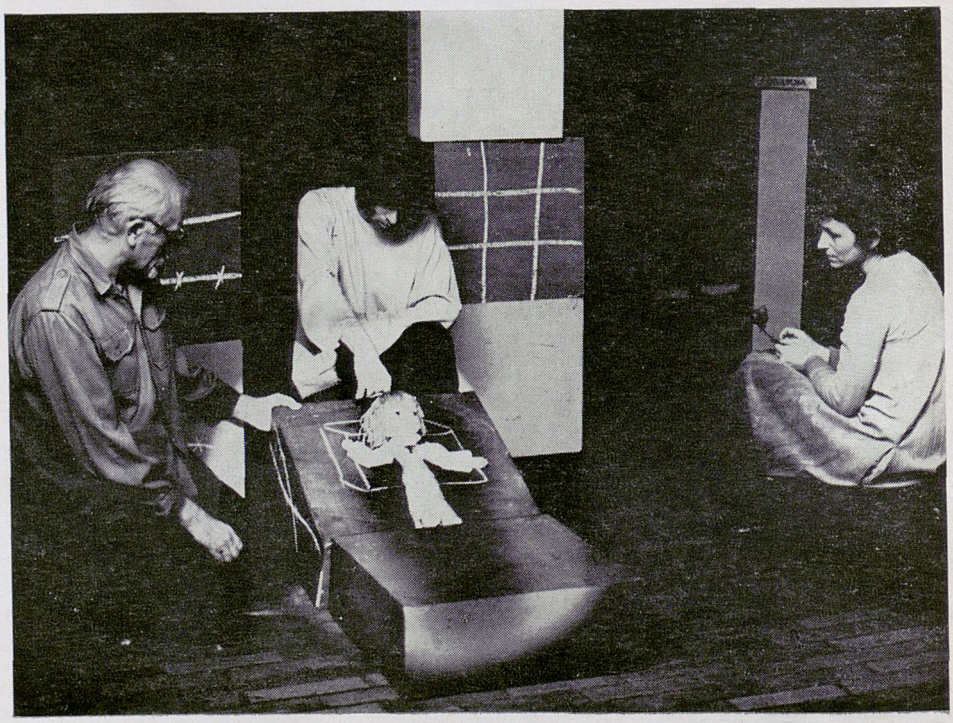

(21. ledna 1924)

VLADIMÍR ILJIČ ZEMŘEL

I někteří lidé z tábora jeho nepřátel poctivě přiznávají, že v Leninovi ztratil svět člověka, jenž ze všech svých velkých současníků nejvíce ztělesňoval genialitu.

Německý buržoazní list Prager Tagblatt napsal o Leninovi článek plný uctivého obdivu k jeho význačné osobnosti a zakončil jej slovy: „Lenin se zdá veliký, nedostupný a úžasný i ve své smrti.“

Z toho článku je jasné, že nebyl vyvolán fyziologickým uspokojením cynicky vyjádřeným v aforismu „nepřítelova mrtvola vždycky voní“, ani radostí, kterou pociťují lidé, když od nich odejde velký bouřlivák, nikoli, z tohoto článku zaznívá lidská hrdost na člověka, že je člověkem.

Nakreslit jeho portrét je obtížné. Jeho myšlenky a slova patří k sobě tak jako k rybě šupiny. Byl prostý a přímý, jako bylo prosté a přímé všechno, co říkal.

Jeho hrdinství je skoro úplně bez vnějšího lesku, je to skromné, asketické sebeobětování v Rusku tak časté u poctivých ruských inteligentů revolucionářů, nezvratně přesvědčených, že na zemi může vládnout sociální spravedlnost, je to hrdinství člověka, jenž se zřekl všech světských radostí, aby mohl těžce pracovat pro štěstí lidí.

To, co jsem o něm napsal brzy po jeho smrti, jsem napsal v zármutku, nakvap a špatně. Že jsem něco nemohl napsat z „taktních“ důvodů, je myslím zcela pochopitelné. Lenin byl prozíravý a moudrý člověk a „ve velkém množství moudrosti je také velké množství smutku.“.

Viděl daleko dopředu, a když přemýšlel nebo mluvil o lidech v letech 1919—1920, často a správně uhodl, jací budou za několik let. Vždycky se ani nechtělo jeho předvídání věřit, a nezřídka i zarmucovalo, bohužel však nemálo lidí jeho skeptické charakteristiky potvrdilo.

Vladimír Lenin, velký opravdový člověk tohoto světa, zemřel. Jeho smrt zasáhla bolestně srdce všech těch, kteří ho znali; velmi bolestně!

Avšak v očích celého světa temný stín smrti jenom ještě ostřeji podtrhne jeho význam, význam vůdce pracujícího lidu širého světa. Ostatně — i kdyby mrak nenávisti k němu, mrak lží a klevet kolem jeho jména byl sebehustší, nic na tom nesejde! Není již síly, jež by mohla zastínit pochodeň, kterou zvedl Lenin v dusné temnotě světa, jenž pozbyl rozumu.

A nebylo dosud člověka, který by si byl na světě skutečně zasloužil věčné paměti v té míře jako on.

Vladimír Iljič zemřel. Dědici jeho intelektu i vůle však žijí. Žijí a pracují tak úspěšně, jak ještě nikdy nikde na světě nikdo nepracoval.

(M. Gorkij: Lenin)

Nechť zdravý rozum zvítězí

Již po osmdesáté čtvrté v tomto století stojíme na prahu nového roku. Ten starý je za námi, většinou již zbilancovaný a my, plni nových a staronových předsevzetí vykračujeme vstříc zatím nepoznaným a neznámým životním epizodám, odhodláni napravit to, co jsme zkazili, uskutečnit to, co se nám nepodařilo, zkrátka začít mnohem lépe.

Co nám přinese rok 1984? Každý z nás má jistě řadu svých soukromých přání, každý z nás po něčem touží, něco očekává, po něčem dychtí. Kolik lidí, tolik různých tužeb. Jedno přání je myslím společné, přání nás všech, všech soudných lidí zdravého rozumu — přání, aby mír jako základní podmínka a předpoklad šťastného a spokojeného života lidského pokolení byl zachován a upevněn.

Vinou amerického imperialismu prožíváme v současnosti vůbec nejkritičtější období od konce druhé světové války. Jsou to právě Spojené státy americké, jejichž vládnoucí složka, tedy vlastně v celkovém měřítku hrstka jedinců, dnes a denně rozpoutávají závažné válečné konflikty, jakými byla válka ve Vietnamu a Koreji, jakými jsou boje na blízkém a Středním východě, ve Střední Americe. A nyní by se dalším krvavým bojištěm měla stát Evropa.

Na 9. zasedání ÚV KSČ o mezinárodní situaci a státním plánu na rok 1984 soudruh Vasil Bilak konstatoval, že Evropa je nejcitlivější částí světa. Každá válka, která by v Evropě vzplanula, by se stala jadernou katastrofou pro celé lidstvo. Tak jako socialistické země v čele se Sovětským svazem usilují o prohlubování mírového soužití, tak vojenskoprůmyslový komplex Spojených států amerických mobilizoval a mobilizuje nejreakčnější antikomunistické síly, cílevědomě chystá útok proti socialismu.

Jsou směšné argumenty vládnoucích kruhů USA, kterými se snaží obhájit rozmisťování jaderných zbraní v Evropě, v Německé spolkové republice, v Anglii a dalších kapitalistických evropských státech, totiž že západní Evropa a USA jsou ohrožovány Sovětským svazem. Je to tvrzení natolik nelogické, že tomu nevěří ani valná část občanů zmíněných kapitalistických zemí, o čemž svědčí vlna odporu, která se zvedá stále výš. Hnutí za mír sílí a narůstá nejen ve státech socialistických, ale i kapitalistických.

Všechny mírové návrhy, které přednesl Sovětský svaz na jednáních v Ženevě, byly ze strany USA pominuty mlčením či nereálnými protinávrhy, jako bylo tzv. nulové řešení. „USA nechtějí dohodu o raketách. Záleží jim jen na jediném — za každou cenu umístit nové rakety v Evropě, třeba jen několik kusů...“, řekl soudruh Bilak na 9. zasedání ÚV KSČ.

Ve Výzvě k parlamentům účastnických států konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě se kromě jiného říká: „Bude-li realizováno rozmístění nových amerických jaderných raket na evropském území, připravené na nejbližší dobu, bude to krok nepřátelský pro mír. Za nejdůležitější a nejnaléhavější úkol Evropanů a všech lidí dobré vůle považujeme zabránit takovému nebezpečnému vývoji událostí, který by vedl k dalšímu, ještě většímu růstu napětí, k zvýšení hrozby jaderné katastrofy. Je v jejich zájmu zabránit tomu, aby se území západoevropských zemí změnila v odpalovací základny pro americké raketové jaderné zbraně, namířené proti socialistickým zemím, je v jejich zájmu, aby Evropa byla zachráněna před jaderným nebezpečím, aby byla upevněna bezpečnost na našem kontinentu a na celém světě... Socialistické země jsou pro nejzásadnější řešení — úplně zbavit Evropu jaderných zbraní jak středního doletu, tak i taktických. Realizace tohoto návrhu... by plně odpovídala hlavním zájmům evropských národů, úkolům upevnění světového míru a mezinárodní stability a spolupráce... Rozmístění amerických jaderných raket na evropském kontinentu by ohrozilo všechno pozitivní, čeho se podařilo dosáhnout kolektivním úsilím v rámci celoevropského procesu...“

Socialistické země dělají vše pro snížení napětí a pro uchování míru. A co USA? Zpráva z tisku: „Vše pro rozmístění, nic pro mír. Spojené státy a jejich spojenci podnikali a podnikají všechny nezbytné kroky, aby byly americké jaderné rakety Pershing 2 a střely s plochou dráhou letu rozmístěny v západní Evropě přesně podle stanoveného harmonogramu.“ Ano, taková je odpověď Spojených států ústy jejich ministra obrany Caspara Weinbergera na mírové návrhy a snahy SSSR a jeho spojenců.

Je smutnou skutečností, že kvůli hrstce válečných šílenců musíme žít v napětí a ve strachu. Ale zdravý rozum musí zvítězit! Proto i my všichni musíme ze všech sil přispět k boji za mír, za uchování všech pozitivních hodnot, které jsme mohli vybudovat jen díky mírovému životu. Proto i naše NE! zbrojním plánům USA a jeho spojenců musí zaznívat co nejsilněji. Jen v mírovém ovzduší se mohou splnit naše soukromá přání. Proto nechť nový rok, rok 1984, se stane rokem uvolnění válečného napětí ve světě!

MICHAELA GRIMMOVÁ

Jedenácté Svitavy

Národní přehlídka ruských a sovětských divadelních her vstoupila do druhého desetiletí svého trvání ● Ročník 1983 byl ve znamení současných her ● V programu vystoupily dva amatérské divadelní soubory ze SSSR ● Hostoval vítěz Stanislavského poháru ze Slovenska ● Putovní pohár A. P. Čechova si ze Svitav odvezlo Sokolovské hornické divadlo ● Slavnostní zahájení Měsíce československo-sovětského přátelství

Uplynulými deseti ročníky prokázala svitavská přehlídka svou životnost a oprávněnost. A to hned v několika směrech. Jako kulturně politická událost mimořádného významu nejen pro místo konání, kde každoročně zahajuje Měsíc přátelství, ale pro celou naši vlast, stále pevnějšími a rozvětvenějšími kořeny spjatou s budovatelským a mírovým životem Sovětského svazu. Jako divadelní svátek ochotnické obce, který návštěvníkům předkládá bohatě prostřený stůl hodnotných kulturních zážitků. Jako inspirativní dílna, v jejíž přátelské a dělné atmosféře vzniká nejeden životný nápad, nejedno perspektivní rozhodnutí či záměr, nejedno pevné lidské či pracovní pouto.

Jako soutěž má svitavská přehlídka silný vliv na zpřesňování kritérií současného pohybu amatérského divadla. Pohár A. P. Čechova, udělovaný zde absolutnímu vítězi, je vzácnou trofejí, vysoce ceněnou odměnou za poctivou práci, závazkem a povzbuzením ve snaze jít za stále vyššími divadelnickými a společenskými metami. Je to pohár putovní, čeká tedy na každého, kdo si klade stejné cíle. Ke cti současného amatérského hnutí budiž řečeno, že ruská klasická a sovětská soudobá dramatika má v něm trvalé a pevné místo, že je neodmyslitelnou složkou repertoáru většiny souborů, nechceme-li rovnou říci, že takřka všech, které usilují o vážnou a společensky působivou a platnou tvorbu, že pomáhá velmi významně a prokazatelně zvyšovat ideovou i uměleckou úroveň celé oblasti.

Ohlédněme se za ročníkem 1983.

Nejprve – jaký byl po stránce dramaturgické? Hned na počátku konstatujeme, že přinesl výrazný posun k současné tematice, k hrám autorů tvořících v našich dnech, o těchto dnech a pro tyto dny, k problematice morálních vztahů sílících či doznávajících nejrůznějších šrámů přímo před našima očima, ne bez naší účasti.

Klasiku v pravém smyslu tu zastupoval jen jediný, a to ještě hostující soubor – Disk, divadelní kolektiv Kopánka při Městském domě v Trnavě s méně známou hrou A. P. Čechova Ivanov. Dramatizace známého příběhu o dřevěném panáčkovi Buratinovi z pera Alexeje Tolstého, uvedená Amatérskou scénou Jihomoravského divadla Znojmo ve vlastní úpravě pod názvem Dobrodružství dřevěného panáčka, byla připomenutím sovětské klasiky.

Vše ostatní byla současnost nejsoučasnější, nebo snad, pokud máme být zcela přesní, ve dvou případech nedávná minulost, ale dosud přítomná v naší paměti a navíc zpodobovaná ze současného úhlu pohledu. Současnost viděná z mnoha stran a úhlů, z mnoha vyhraněných hledisek či autorských pozic, značně se odlišujícími uměleckými styly a metodami. Navenek diplomaticky uhlazený, ve skutečnosti tvrdý a nelítostný boj o každý krůček dobra, spravedlnosti a míru, vedený v salónech neutrální země před a za druhé světové války první ženou v sovětských diplomatických službách, boj až neuvěřitelně stále aktuální (A. a P. Turovi: Velvyslankyně – Divadlo Ivana Olbrachta při JKP Semily; zahajovací představení). Nelehký zápas mladé ženy o důstojnou podobu manželského soužití v prostředí rodiny hluché ke všem skutečným problémům (Viktor Rozov: Hnízdo tetřeva hlušce – soubor Tyl Železný Brod). Autorsky originální a silně působivý obraz alkoholem narušeného vědomí osmi jedinců z jednoho rána na záchytce, kreslený jakoby pastelkami, ale s konturami zřetelnými a širšími (Vasilij Šukšin: A po ránu se probudili – Divadlo Post scriptum SZK ROH Výstavba hl. m. Prahy). Tragikomický, ve výrazu i pojetí satiricky nadsazený a zaostřený pohled na rozpaky obyčejného člověka, ochotného se pro vidinu blahobytného života upsat bohu i ďáblu, ale nakonec vrženého na zem a k vlastní zodpovědnosti (M. Vorfolomejev: Svatý a hříšný – Lidové divadlo města Vyborg, Leningradské oblasti SSSR). Evokace několika dnů války a několika charakteristických příhod mladého člověka na krutých cestách války, právě dnes, kdy se znovu stahují černá mračna, vysoce aktuální a varovná (V. Kondratěv: Saška – Gatčinské dramatické divadlo – studio, Leningradská oblast SSSR). Nahlédnutí do hlubin lidské duše, návrat k pramenům čisté vody vzájemných vztahů, připomínka, že člověk má jen jeden domov, kotvu jistoty, určenou zrozením a léty mladosti, to vše v působivém dramatu několika jedinců z moldavské vesnice, sdělném však a působivém neméně silně i na jiných polednících a rovnoběžkách (Ion Druce: Ptáci naši mladosti – Sokolovské hornické divadlo). Taková je stručná charakteristika témat, jak je přinesla svitavská přehlídka.

Skladba ve všech směrech vyvážená, žánrově bohatá, obsahově široká. A to je třeba říci, že vzhledem k hostujícím souborům nemohli být zařazeni do programu další kandidáti, dokonce ani ti navržení v krajských přehlídkách. Je to velmi potěšitelné, je to dostatečná odpověď všem vyznavačům jednostrannosti a kampaní, kteří v tomto případě pesimisticky pochybovali, zda bude možné vůbec naplnit program Svitav, když přece v Roce českého divadla soubory studují především český repertoár.

S otázkami dramaturgie souvisí jedno zajímavé konstatování, které se vynořilo po vystoupeních sovětských souborů, při veřejné besedě s nimi. Vyborgský soubor předvedl, jak už jsme řekli, tragikomedii se satirickým ostřím, až agitačně apelativní a aktuální, soubor z Gatčiny arénově příběh mladého vojáka. Tradiční psychologické herectví v prvním případě, poučené na mnoha moderních a snad i módních postupech, herectví autentické v případě dru-

Ion Druce: Ptáci naší mladosti. Sokolovské hornické divadlo

Vasilij Šukšin: A po ránu se probudili. Divadlo Post Scriptum SZK ROH Výstavby hl. m. Prahy

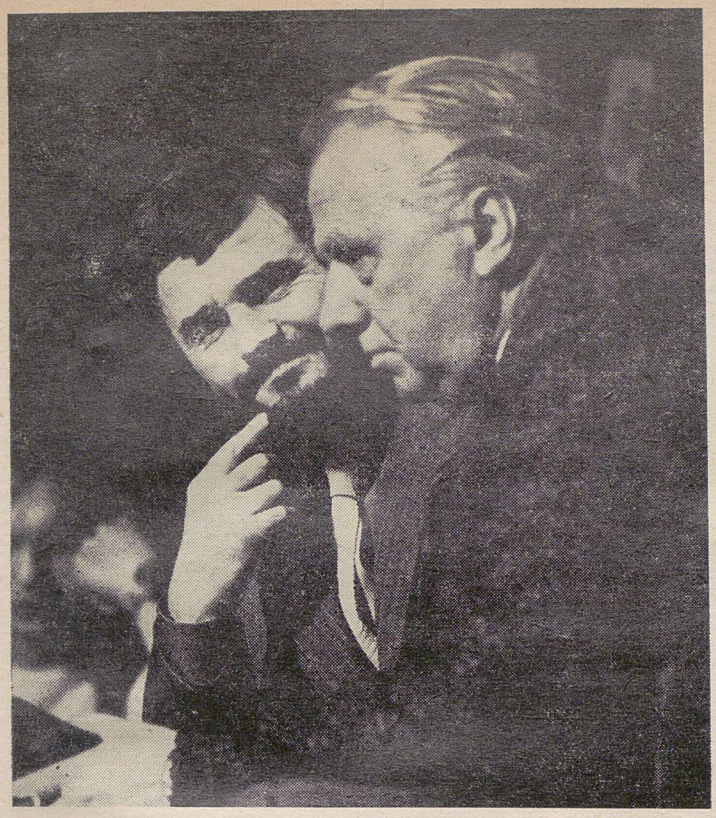

Viktor Rozov: Hnízdo tetřeva hlušce. Divadelní soubor Tyl Železný Brod

A. Tolstoj, J. Čapoun: Příběh dřevěného panáčka. Amatérská scéna Jihomoravského divadla Znojmo

hém. Společný jmenovatel: současnost, dnešní pohled, aktuálnost. „Repertoár tzv. lidových divadel u nás ve SSSR je, dá se říci, v drtivé většině složen ze současných her, klasiku takřka nehrajeme," odpověděl lapidárně profesionální režisér vyborgského souboru. Jeho slova pak rozvedla a podložila argumenty a důvody zástupkyně oblastní rady zájmové činnosti. Titul tzv. lidového divadla je propůjčován těm amatérským kolektivům, které prokázaly životnost a po určité době úspěšné práce a působení, spolu s titulem, dostanou možnost mít profesionálního režiséra a podílet se na dalších podporách a metodické pomoci poskytovaných státem. To jen jako dodatek pro informaci.

Nic nového, řeknete. Orientace na současnost je přece mnohaletým trendem amatérského divadla i u nás, a to obecněji, nejen co se týká repertoáru sovětského či zahraničního, prosazuje se stále zřetelněji v posledních ročnících Hronova i Vysokého i jiných přehlídek, je nápadným rysem mladého autorského divadla. Jistě. Nemůže ale škodit to konstatovat vždy znovu tam, kde se podobná orientace stala rozhodující složkou úspěchu té které přehlídky, jeho základem, jako tomu bylo právě v případě Svitav 1983. Taková konstatování mají i jiný význam: nutí k zobecňování, k zamýšlení se nad možnostmi zvýšení kvality a účinnosti, nad způsoby, jak tento trend upevnit a ustálit, učinit vědomým.

Jaké byly Svitavy 1983 po stránce herecké? I tady by bylo o čem se široce rozepsat. Viděli jsme vyrovnané výkony celých souborů i vynikající výkony jednotlivců, herectví tradiční i herectví opírající se o vnitřní autenticitu. Za zaznamenání stojí fakt, že v obou těchto stále svébytnějších a odlišnějších směrech jsme byli svědky výrazných úspěchů. Sokolovské hornické divadlo a pražský soubor Post scriptum to myslím dokumentují dosti průkazně a jasně. První přesvědčil obecenstvo i porotu svou uvědomělou hereckou službou myšlence hry, kterou sděloval věrohodným vžíváním se a předváděním psychologie především dvou hlavních postav, tety Rutsy (Ilona Syrová) a předsedy kolchozu Pavla Russu (Karel Jirka). Druhý soubor naopak v herecké práci vsadil na autenticitu typů svého mladého kolektivu, mužské role byly skutečně koncertem, v němž v neustálých proměnách zněly struny fyzické akce, gesta, mimiky i hlasu a jeho odstínů, také struna improvizace.

S různou mírou prožitku a přesvědčivosti hereckého podání vyzněly pak výkony dalších souborů. Upoutal věrohodný, psychologicky prokreslený výkon Růženy Komárkové v roli hlavní představitelky Velvyslankyně, který byl motorem celého představení Semilských. Plně přesvědčil výkon Anity Balatkové v roli mladé manželky Jiskry v Hnízdu tetřeva hlušce, jemuž úspěšně napomáhaly a sekundovaly velmi dobré výkony dalších, vlastně celého kolektivu Železnobrodských. Jako vyrovnaný herecký kolektiv se projevila znojemská Amatérská scéna v představení pro děti Dobrodružství dřevěného panáčka. V představení Vyborgských šlo, jak už bylo řečeno, o psychologické herectví se zdůrazňovanou groteskností u určitých typů (J. Obrazcov, H. Saprikunová, B. Pevcov) a naopak s tlumenou zdrženlivostí u jiných (O. Bauman v roli Boha), kolektivní a spontánní. Představení Gatčin-

Viktor Kondratěv: Saška. Lidové dramatické divadlo, Studio — Gatčina (SSSR)

M. Vorfolomejev: Svatý a hříšná. Lidové divadlo města Vyborg (SSSR)

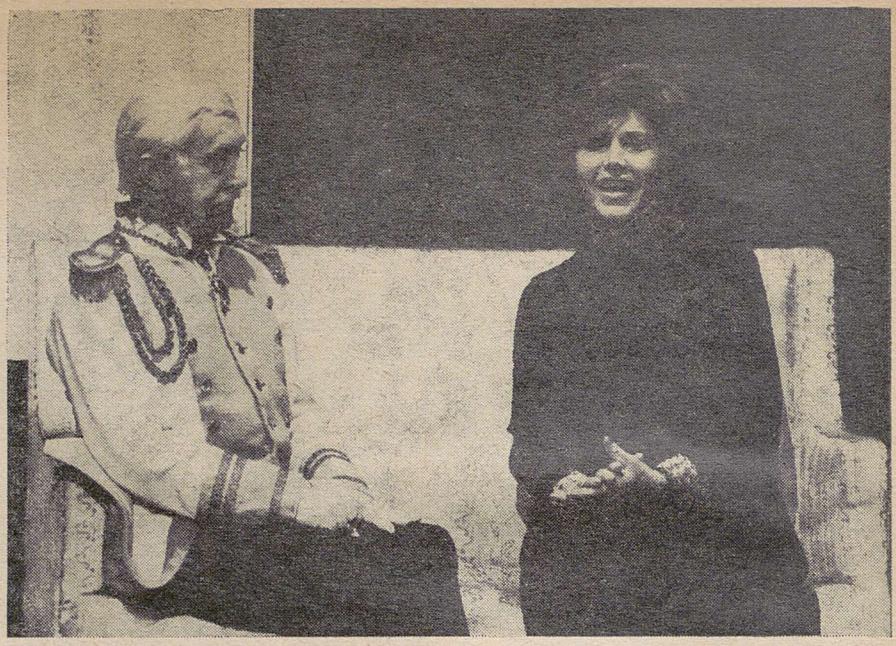

A. a P. Turovi: Velvyslankyně. Divadlo Ivana Olbrachta při JKP Semily (cena za ženský herecký výkon)

ských naproti tomu bylo co herectví studiové, niternější, založené na autenticitě představitelů, především výborného mladičkého A. Lavrentěva v roli Sašky, v nemenší míře však i dalších, zvláště hrajících i zpívajících žen. Zralé psychologické herectví, v němž zní s jistou bravurou a plně pohyb, gesto i hlas, jemuž dává rámec zabydlená realistická scéna a jež podtrhují bohaté a barevné kostýmy, herectví působící dojmem solidní a promyšlené, nepodbízivé profesionality předvedl hostující kolektiv ze Slovenska – soubor Disk Kopánka z Trnavy. I po jednoznačném a zaslouženém diváckém úspěchu Sokolovského hornického divadla (kromě Poháru A. P. Čechova též Cena diváka) předcházející den se slovenská tečka za týdenním maratónem mnohým zdála natolik pádná, že začali bádat, jestli se rozdíl národního temperamentu neprojevuje také v oblasti amatérského divadla, jestli se snad českým divadelníkům přece jen nedostává jistého procenta tepla či jiskry v krvi, když v takovéto bezděčné konfrontaci přes všechny klady působí vcelku řekněme mdle. Ale to spíš jen tak mimochodem, jako štulec, věci jsou jistě hlubší.

Ostatně, co brání novým a novým úvahám jednak o směřování rozdílných proudů herectví v současném ochotnickém divadelnictví, jednak třeba o míře, s jakou s typem těch či jiných souborů vědomě a cílevědomě počítá či pracuje dramaturgie a režie, a to jednorázově i dlouhodobě. Kvas proměny probíhá, dochází k přílivu mladých do souborů, ale i k jejich odštěpování, osamostatňování apod. Ví se vždy, kam a kudy jít? I tyhle otázky, a ještě mnoho jiných, o nichž bude řeč v jiných souvislostech, přinesly a nadhodily Svitavy 1983; v tom jsou jedna duše a jedno tělo s ostatními přehlídkami, s celým ochotnickým divadelnickým hnutím.

JAROSLAV KABÍČEK

Pár slov o dobrých hostitelích

Realizací národní přehlídky ruských a sovětských her je vyhlašovatelem, ministerstvem kultury ČSR, pověřen Jednotný kulturní klub ROH Svitavy za odborné spolupráce ÚKVČ, KKS Hradec Králové a OKS Svitavy. Účastníci i hosté přehlídky každoročně vysoce kladně oceňují perfektní a nenápadnou práci hostitelů, desítek známých i méně známých tváří, bez jejichž obětavosti nejen ve dnech přehlídky, ale dávno předtím, si není možné představit hladký průběh pracovně neobyčejně náročného týdne. Patří jim uznání i poděkování.

Mezi těmi známými tvářemi nacházíme členy svitavského divadelního souboru, známého Lidového divadla Svitavy. Stojí za to říci o něm při této příležitosti pár slov. Vzniklo roku 1945, hned při prvních vlnách dosídlení tohoto kdysi zčásti německého města, z nadšení ze znovunabyté národní svobody a nových perspektiv, které se po osvobození Československa všude a všem otvíraly. „Kdo ze starších ochotníků i diváků by mohl zapomenout na červenec 1945, kdy vznikl první ochotnický kolektiv, a na 28. říjen téhož roku, který přinesl první výsledek práce — Stroupežnického Naše furianty. Ten den poprvé z jeviště tehdejšího kina přejmenovaného na Stalingrad zazněla zvučná čeština k novým obyvatelům osvobozených Svitav. Existují i pamětníci dalšího významného dne, 27. června 1946, kdy v Kulturním domě po spontánním rozhodnutí všech zájmových složek politických stran NF, Čapkovy scény, Vojanova divadla, ČSM, Aeroklubu, Sokola, SK Svitavy a vídeňských Čechů bylo na valné hromadě odhlasováno spojení všech bývalých divadelních scén v jednu jedinou, a to Lidové divadlo.“ To píše ve svých vzpomínkách Jiří Kareš, jeden z těch, jehož usměvavou tvář jsme si zvykli spojovat zcela právem se Svitavami.

Lidové divadlo je úspěšný kolektiv. Má za sebou skoro čtyřicet let plodné práce, proher i vítězství. Vyzkoušel si síly na nejrůznějších divadelních žánrech (i satiře, silvestrovských pořadech). Během let v souboru působilo 232 herců amatérů a spolupracovalo s ním dvacet profesionálních umělců (rádi vzpomínají na K. Högra, M. Růžka apod.). Uskutečnili 750 představení, z toho 150 premiér, 600 repríz. V Československu hráli na 160 místech, v cizině byli sedmkrát (Sicilie, třikrát Rakousko, Anglie, Belgie, Bulharsko). Desetkrát se zúčastnili fóra nejvyššího — Jiráskova Hronova: nejúspěšněji r. 1958 (absolutní vítězství za Deník Anny Frankové, osobně přišel blahopřát akademik Zdeněk Nejedlý), hned rok nato zcela opačně („Poznali jsme tenkrát, co je to snést porážku,“ říká autor vzpomínek a režisér). Za léta působení navštívilo představení Lidového divadla přes 300 000 diváků! To jistě není jen pouhá statistika. Každý ví, co se za čísly skrývá.

Lidovému divadlu se právem dostalo mnoho poct a ocenění. Viděli jsme je na skromné výstavce u příležitosti Svitav 1983. Za projev nejvyšší důvěry ovšem kolektiv považuje právě pověření realizací národní přehlídky ruských a sovětských her.

Má také vlastní pracovní a umělecké plány. Již druhý rok působí při Lidovém divadle studio mladých, první rok etud na jevišti má za sebou kolektiv dvaceti dětí. Soubor se stará o svou budoucnost, je to prozíravé, bylo by škoda, kdyby svitavské Lidové divadlo nemělo mít před sebou po všech těch desetiletích obětavého úsilí o socialistickou tvářnost repertoáru jasnou perspektivu dalšího růstu a prestiže. Přejeme mu do příštích let z celého srdce ochotnické Zlomte vaz!

(J. K.)

Pardubice tentokrát trochu jinak

Krajskou přehlídku malých jevištních forem a netradičního autorského divadla jsme v roce 1981 nazvali první vlaštovkou, v roce 1982 víc než zdařilou reprízou. Její třetí ročník by pak mohl nést název „druhá první vlaštovka".

Ve Svitavách nepracuje jenom známý soubor Cis, ale řada dalších, neméně dobrých souborů. Jedním z nich je Recitační studio OKS, které se zúčastnilo loňského Wolkrova Prostějova.

FOTO KAREL NOVÁK

Přehlídku, která proběhla v říjnu 1983, uspořádalo Krajské kulturní středisko ve spolupráci s krajským výborem SSM a Městským kulturním a informačním střediskem v Pardubicích v prostorách Osvětového klubu Na drážce. Hlavní důraz byl kladen na pracovní část přehlídky — semináře, jimž byl také věnován největší časový prostor. Šest přihlášených představení z Východočeského kraje, sedmé — host přehlídky z Brna a konec konců i osmé — lektorské, které si účastníci na závěr sobotního maratónu vynutili, to vše sloužilo především jako východisko k rozborům, které spolu s vlastní prací ve skupinách tvořily základ této „malé východočeské dílny amatérského divadla".

Studio uměleckého přednesu LŠU Pardubice — Polabiny v pořadu Masopustní rýmy šprýmy přesvědčilo zvládnutím jevištní mluvy, pohybu atd., ale nepodařilo se mu zaujmout ve větší míře publikum díky absenci větší spontánnosti, radosti ze „řádění" na jevišti, tak potřebného pro evokaci toho, co název sliboval — masopustních šprýmů. A tak celek působil trochu studeně a akademicky.

Soubor ze Středního odborného učiliště zemědělského v Dolní Rovni s autorským pořadem Jak se vám líbí aneb Co by tomu řekl Jan Ámos naopak na spontánnost a nadšení vsadil a udělal dobře. Přes značné nedostatky vyplývající z herecké nezkušenosti, nedostatečného vypointování dialogů i scének jsme viděli živý jevištní tvar, vypovídající — jak tomu v autorském divadle má být — o postojích, názorech a životních zkušenostech účinkujících. A bylo by dobře, kdyby k této pro mládež tak přitažlivé oblasti ZUČ přistoupilo učňovské školství všech resortů tak cílevědomě a odpovědně, jako školství zemědělské.

Recitační studio OKS Svitavy s představením Okurková sezóna (verše Jiřího Žáčka) patřilo k nejpříjemnějším překvapením přehlídky. Až na závěr, který působil příliš manifestačně a proklamativně, jsme byli svědky vynikajícího dotváření poetického textu jevištními postupy a nápady, maximálního kontaktu s divákem.

Páteční večer zakončila brněnská dvojice D. Timčová a K. Plevová Strašidlem Cantervillským — představením plným nápadů, z něhož radost ze hry a kontaktu s publikem nikoliv jen čišela, ale přímo sršela. Představení na vynikající úrovni po stránce režijní, herecké, hudební, výtvarné, ale bohužel pouze zhruba do dvou třetin, závěr trpěl příliš pietním přístupem k „upovídanému" Wildeovu textu.

Divadelní soubor DK ROH OEZ Letohrad — Tři sestry a jeden prsten, autorská inscenace na základě textu pohádky J. Wericha. Ukázalo se, že i začínající parta bez větších hereckých a režijních zkušeností může při důsledném zachování autorského a tvůrčího přístupu k původnímu textu vytvořit živé, zajímavé a inspirativní představení, v tomto případě navíc podtržené vynikající hudební stránkou.

Vítězslav Nezval — Věci. A pravidelný účastník přehlídky svitavský soubor Cis. Z tohoto spojení nemohlo vzniknout představení jiné než nápadité, jemné, křehké a působivé. Ovšem paradox (alespoň zdánlivý) — nejnápaditější a nejpůsobivější bylo představení tam, kde opustilo Nezvalův text a sáhlo po vlastním, laděném spíše andersenovsky.

Závěrečné představení — DS Suterén JKP Jičín — bylo ukázkou toho, řečeno s Járou Cimrmanem, kudy cesta nevede. Téměř doslova dodržovaný text Texelovy dramatizace pohádky J. Wericha Tři veteráni, text rozmělňující a nastavovaný, až na výjimky nedostatek autorského přístupu, absence jevištní zkratky, náznaku, nadhledu — to vše neposkytovalo členům souboru při všem jejich nadšení možnost svižnějšího a zajímavějšího představení.

Posledním představením bylo vystoupení lektorů, kde vedoucí seminárních skupin museli na nátlak svých „žáků" ukázat, že jsou ochotni nést svou kůži na trh.

Pro obětavé organizátory bylo jistě největší odměnou jednoznačně kladné přijetí koncepce pracovního setkání amatérských divadelníků i fakt, že v závěrečné hodnotící diskusi se všichni účastníci dožadovali pravidelného opakování. Znovu se ukázalo, že netradiční autorské divadlo není do sebe uzavřenou a nevonící skleníkovou květinou či záležitostí několika málo souborů. Naopak, jde o živý a vyvíjející se organismus, který nejen přijímá podněty od jiných oblastí divadla, ale zároveň je již schopný svými postupy jiné typy divadla ovlivňovat.

Zažil jsem v Roce českého divadla jako lektor tři tuzemské „dílny" (kromě pardubické to byla na jaře jihočeská dílna v Milenovicích a koncem léta národní Dílna v Brně), takže mohu trochu srovnávat. Nuže, co do organizačního zajištění a vnějších podmínek k práci i k tvůrčí atmosféře nemají myslím zatím jihočeské Milenovice obdobu v celé ČSR. Východočeská akce zase svou pracovní nabitostí a dělnou, přátelskou, kolegiální atmosférou překonala i některé handicapy prostorové a časové. Na obou zmíněných krajových setkáních však vládl duch spolupráce, vzájemné tolerance a inspirace.

jtd

Po stopách tradice

Městečko s necelými třemi tisíci obyvateli, rozprostírající se v blízkosti soutoku Labe a Loučné, bude mít v letošním roce příležitost k oslavám. Místní ochotnický soubor, který dnes nese název J. K. Tyla, si bude připomínat 120. výročí svého vzniku. Vypravili jsme se proto do Sezemic, abychom si s některými divadelníky z padesátičlenného souboru popovídali.

O nadcházejícím jubileu besedovali ochotníci v ředitelně sezemické základní školy

Sál hostince U labutě, kde mají ochotníci po desítky let svou domovskou scénu, byl právě v rekonstrukci, a tak jsme se sešli v ředitelně základní školy, kterou si sezemičtí občané vybudovali v akci Z a je tedy po právu jejich pýchou. Setkání se tady neuskutečnilo proto, abychom obdivovali moderní pavilónovou stavbu, ale proto, že škola má s divadelním souborem úzkou spolupráci.

„Jsem sezemická rodačka a divadlo hraji už od dětských let. Přivedl mě k tomu tady učitel Pánek, který dal dohromady dětský divadelní kroužek." Pohled Boženy Ryšavé, učitelky základní školy směřoval k muži s bílými vousy. Václav Pánek se při těch slovech trochu pousmál. Snad se mu v té chvíli vybavilo v paměti uplynulých padesát let. Po celou tu dobu se věnoval divadelnímu souboru s velkou láskou. Býval učitelem češtiny na sezemické škole a v roce 1948 se pokusil nacvičit divadelní představení také se školáky.

„Dávali jsme Princeznu Pampelišku. Od té doby se rok co rok něco nacvičovalo. Před jedenácti lety jsme se dočkali zahájení I. okresního festivalu dětských divadelních souborů, který jsme nazvali Děti dětem, a má v Sezemicích už svou tradici. Je to pro člověka hezký pocit, když vidí, že jeho práce nebyla marná."

Právě při organizování přehlídek dětských souborů se projevuje úzké sepětí školy a divadelního souboru Osvětové besedy Sezemice.

„Školní divadelní kroužek dnes pracuje pod vedením Miroslavy Horákové a vydatně nám pomáhala i členka Východočeského divadla v Pardubicích Valerie Kaplanová. V kroužku jsou děti od čtvrté třídy. Ty mladší připravuje pro budoucí práci dvacetiletá Marie Polednová, členka ochotnického souboru J. K. Tyla, studentka Lidové konzervatoře v Hradci Králové," informuje nás ředitelka školy Bohuslava Bubeníčková. „Každoroční sezemická přehlídka na nás klade značné organizační nároky. Děti připravují pro účastníky festivalu drob-

Ředitelka základní školy v Sezemicích Bohuslava Bubeníčková a skupinová vedoucí PO SSM Eva Čeloudová se vydatně podílejí na organizování celookresní přehlídky dětských divadelních souborů

Karel Čeloud, správce Osvětové besedy v Sezemicích

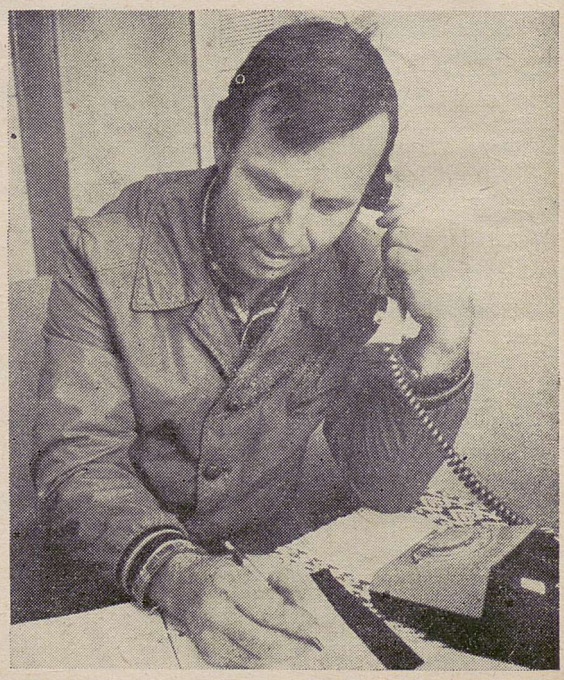

né dárky, soubory vítáme v budově městského národního výboru, žáci druhého stupně přebírají patronát nad každým představením."

Jak jsme se mohli v Sezemicích přesvědčit, zájem o divadlo je i mezi těmi nejmladšími. Divadelní kroužek ve škole má 18 členů a možná, že za pár let se některý z dnešních školáků stane členem sezemického divadelního souboru J. K. Tyla.

„Začala jsem tady hrát, když jsem se do Sezemic přivdala, už to bude dvacet let," říká Vlasta Čížková, povoláním kuchařka JZD. „Za ta léta jsem hrála krásné role. Zvlášť ráda vzpomínám na kořenářku ze hry Jindřicha Nebeského Pan Viktor to tak nenechá. Chtěla bych při této příležitosti vzpomenout právě na našeho bývalého režiséra Nebeského, protože to byl vynikající ochotník. V jeho režii jsme uvedli například Molièrova Lakomce, v němž s námi sedmkrát hostoval František Filipovský. Dále se souborem nastudoval několik inscenací, s nimiž jsme se dostali například na Šrámkův Písek nebo jsme získali různé ceny na krajských soutěžích. Jindřich už není mezi námi. Měli jsme v poslední době v souboru několik citelných ztrát. Naše řady opustila i Marie Jelínková, která byla půl století naší výbornou nápovědou."

„U příležitosti 110. výročí vzniku souboru jsme vydali almanach, v němž je soustředěna celá historie. Jsou tam zaznamenány i úspěchy, kterých si zvlášť vážíme. Patří mezi ně například účast na 32. Jiráskově Hronově s Filozofskou historií, kterou nastudoval Václav Pánek." Božena Ryšavá je jednatelkou souboru a ví toho z historie ochotníků hodně.

„Snažíme se divadelní tradici udržet. Každý rok nacvičíme jednu inscenaci. Chybí nám však zkušený režisér. 120. výročí vzniku souboru chceme důstojně oslavit a proto jsme požádali o spolupráci zasloužilého umělce Zdeňka Bittla, který přislíbil, že s námi nastuduje hru pro oslavy. Chtěli bychom dát v té inscenaci příležitost většině členů souboru a proto uvažujeme o některé klasické hře českého autora."

„Ochotnický soubor drží pohromadě především dobrá parta zapálených lidí," sděluje svůj názor nestor souboru Václav Pánek. „Vesnické divadlo má svá specifika. Když jsme chtěli hrát, museli jsme si nanosit židle, udělat kulisy, zatopit... ochotnická práce je na vsi i dnes stejná jako za dob buditelů. Letos poprvé nebudeme muset topit, protože v sále je už ústřední topení."

Sezemičtí ochotníci žijí v těchto dnech přípravami na oslavy. Připomenou si jubileum nejen novou premiérou, ale najdou si chvíli i na to, aby zalistovali v dochovaných dokumentech, v zažloutlých fotografiích a snad aby si promítli i amatérský film, který zachytil atmosféru přehlídek dětských souborů. Při té slavnostní chvíli budou mít jistě společné přání, aby štafetu ochotnického nadšení nesli dál i jejich následovníci.

Když sezemičtí občané v dubnu 1864 zakládali Spolek divadelních ochotníků, netušili, že jejich potomci, lidé nejrůznějších profesí, budou v době, kdy kultura přichází prostřednictvím televize za lidmi až do jejich příbytků, pokračovat v ochotnické tradici.

(DAP)

FOTO B. KOSTKA

Při zkoušce divadelního souboru J. K. Tyla v Sezemicích (zleva Václav Pánek, Vlasta Čížková a Božena Ryšavá)

Angažované divadlo

Pro Divadlo Dialog, soubor ZK ROH Škoda v Plzni, je charakteristické jeho mnohaleté usilování o angažované divadlo. Bylo by asi zbytečné připomínat všechny úspěšné inscenace plzeňského souboru, sympatická je kontinuita jeho usilování, která je patrná už z výběru textů. Nebyla porušena ani poslední premiérou historické frašky současného mladého českého autora Karla Steigerwalda Dobové tance.

„Dobří lidé kráčejí vyrovnaným krokem. Ostatní, aniž o tom vědí, tančí kolem nich dobové tance." Tohle moto hry nejlépe charakterizuje základní téma frašky, odehrávající se v rozmezí let 1848–1852. Doba revolučních snů a proměn pomohla autorovi demaskovat malost různých vrstev tehdejší společnosti (hra je přímo jejím modelovým průřezem), pomohla mu odhalit pod maskou pseudorevolučnosti, planého vlastenčení a dovolávání se pokroku bezpáteřnost, bezzásadovost a myšlenkovou jalovost. A není sporu o tom, že se autor nemilosrdně vyslovil nejen k zbabělosti, prodejnosti a ubohosti českého mikrosvěta v době policejního absolutismu ministerského předsedy Bacha, ale také k tomu nízkému, co přežívá dodnes.

Složitá, mnohopólová hra Karla Steigerwalda může být jistě zdařile inscenována mnoha způsoby – od groteskního šklebu až po konverzačku. Hostující režisér Jiří Samek, člen DJKT, určil polohu inscenace v rovině ponejvíce konverzační s jemnou stylizací jednotlivých postav bez psychologických vyhrávek jejich představitelů. Soustředil se prakticky v každé replice na zúročení střihů, paradoxů a kontrapunktů, na kterých dramatik svoji hru vystavěl, a dal vyznít onomu mnohohlasu, kdy řešení problémů téměř „státnických" se obrací nečekaně k problémům takřka „záchodovým" a naopak.

Dobové tance jsou již třetí režií Jiřího Samka v Divadle Dialog a je nesporné, že tahle spolupráce nese ovoce. Soubor pod jeho vedením opět pokročil směrem k rozvinutí autentického projevu, k uvolnění a využití především vnitřních podnětů jednotlivých interpretů. Bylo tomu tak u trojlístku maloměstské smetánky – živelního, neustále lavírujícího hoteliéra Devátého (J. Pelech), přízemního průmyslníka Bartoše (J. Thurn) a udavačského, servilního básníka Hvězdenského (P. Černý). Bohatou škálu dalších zajímavě odstíněných typů doplňovali především dementní Hrabě (O. Maršálek), pobuda a pivní filozof Řehtáček (M. Plas) a jeho dcera Cilka předávající divákům v závěru hry svoji naději (M. Potužáková, alternuje D. Vitingerová).

Samostatnou zmínku si zaslouží vtipná simultánní scéna hostujícího Jiřího Mourka, mnohoúčelově využívající jediné skříně, poskytující režisérovi řadu možností umístěním symbolického záchodu na proscéniu a umožňující funkční, příjemně „vrzající" výměnu praporů.

Bylo by možné o pojetí některých výstupů či momentů polemizovat a jistě tomu tak po jednotlivých představeních bude, ať už v debatách s diváky či s porotci. Nejpodstatnější ale je, že uvedením Dobových tanců Divadlo Dialog znovu dokázalo, že i nadále kráčí vyrovnaným krokem.

Jistě není bez zajímavosti, že roli podučitele Kučery pro náhlé onemocnění v souboru během čtrnácti dnů obětavě nastudoval a ochotně „zaskočil" mladý člen činohry DJKT Martin Velda. Svědčí to o vážnosti a dobrých přátelských vztazích profesionálních umělců k zájmové umělecké činnosti. Svědčí o tom koneckonců i účast autora na premiéře. To potěší.

VLADIMÍR GARDAVSKÝ

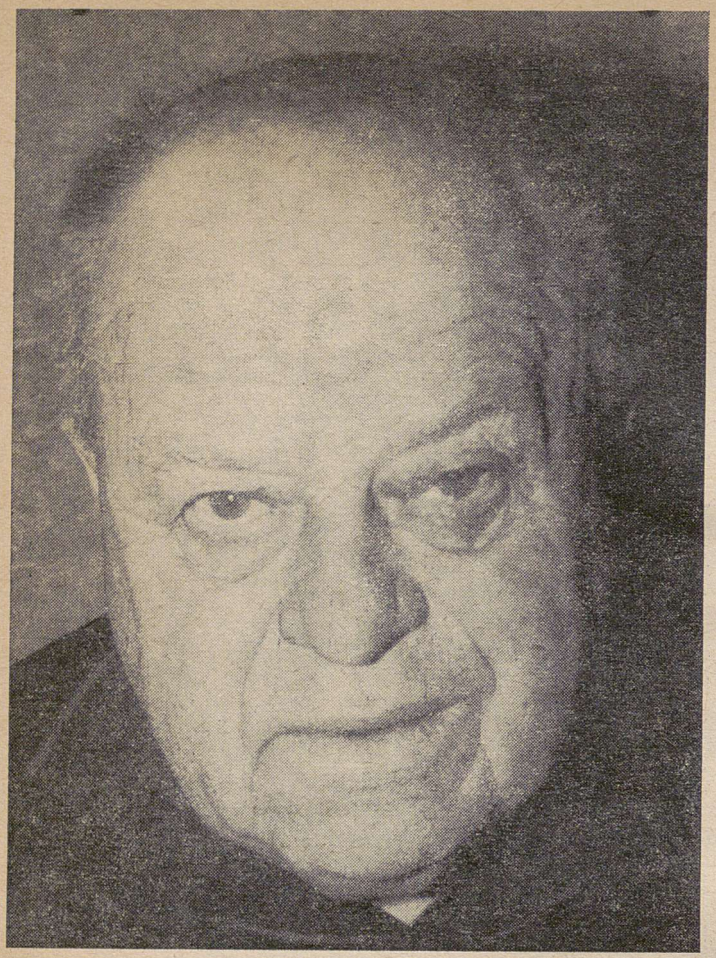

Živá kronika ochotníků Berounska

Letos mu bude rovných osmdesát. Poprvé vstoupil na prkna ochotnického jeviště, když mu bylo patnáct, a vytrval na nich nepřetržitě do roku 1967. Tehdy si naposled zahrál ve Vrchlického Noci na Karlštejně. Přirozeně přímo v originální kulise slavného hradu. Tato představení totiž tradičně pořádali ochotníci Berounska a hostovali v nich slavní čeští herci od Karla Högera po Otomara Korbeláře. Právě s Korbelářem vystoupil naposled jako purkrabí. Ale ne snad, že by tímto představením skončila aktivní činnost Josefa Kusého. Dodnes zastává funkci předsedy OV Svazu českých divadelních ochotníků v Berouně. Je členem okresního poradního sboru ONV pro ochotnické divadlo. Je členem přípravného výboru tradičního Erbenova Žebráku.

Je spjat s ochotnickým hnutím berounského okresu téměř od začátku století. Po osvobození republiky z nacistické okupace zakotvil jako osvětový pracovník v Berouně, byl okresním osvětovým inspektorem, dlouholetým ředitelem Okresního domu kultury, okresního kulturního střediska.

„Já jsem Koněprusák. Narodil jsem se v téhle obci, proslavené svými jeskyněmi. A v Koněprusích jsme hráli i ochotnické divadlo. V tom prvním představení jsem hrál v patnácti a byl to Lešetínský kovář. Jedenáct let jsem chodil z Koněprus do Berouna pěšky. Tehdy tam nejezdil autobus jako dneska. Tak i času bylo méně. Jenže, zase nebylo tolik různé zábavy, rozptylování. Ochotnických souborů bylo mnoho, snad v každé vesnici a ve větších dědinách i několik. Na našem okrese má ochotnické divadlo dlouhou a bohatou tradici. Rozhodl jsem se, že tuto historii sepíšu. Ale shánět podklady není snadné. Mnoho pamětníků zemřelo, mnoho listin a kronik už neexistuje."

Josef Kusý skutečně mnoho pamatuje. Za předmnichovské republiky byl předsedou ochotnického spolku Želenský v Berouně a také předsedou Tylova divadelního okrsku, který sdružoval tehdy jedenáct správních okresů.

„V Berouně bývaly čtyři divadelní scény a na okrese 64 divadelních souborů. Hrával jsem v mnoha z nich, když bylo potřebí zaskočit nebo vypomoci. Tak jsem hostoval v Radnicích, ve Zdicích, v Hostomicích... ani bych snad hned teď nevyjmenoval, kde všude jsem hrál nebo režíroval."

Za okupace byl kvůli divadlu zavřený. Příkaz německých úřadů zněl: Musí se hrát česko-německy. Samozřejmě že ochotníci pod vedením Josefa Kusého hráli jen česky. Doneslo se to k nepovolaným uším a vedoucího zatkli, udělali mu domovní prohlídku, sebrali mu mnoho dokumentů, které by nyní pro svou historickou práci potřeboval.

„Nejraději jsem režíroval naše česká dramata. Stroupežnického, Tyla, Klicperu..."

Ne bez příčiny dostal Josef Kusý Zlatý odznak J. K. Tyla za své služby ochotnickému divadlu. A když mu bylo sedmdesát a pětasedmdesát, blahopřáli mu – včetně četných uznání a vyznamenání – i mnohé organizace Národní fronty, především SČSP, ONV, MěstNV... jsou těch diplomů a dopisů plné desky.

„Náš berounský divadelní soubor dělal mnoho zájezdů. Daleko jsme jezdili. Až třeba do Chebu. Hrával jsem s mnoha velkými českými herci, Rudolfem Deylem, o Korbelářovi jsem už hovořil, i Štěpánek u nás hostoval, a další. Počítali jsme nedávno, jaká byla ta moje životní ochotnická bilance. A došli jsme k docela úctyhodnému číslu! Hrál jsem asi ve stovce her, mnoho jsem jich režíroval. A počet představení se dá jen těžko vyčíslit. Za těch šedesát let jsou to stovky a stovky."

Ještě před nemnoha lety přišla parta mladých ke Kusým večer za pět minut osm. Pojďte s námi, honem, hrajeme to a to a vypadl nám jeden z herců. A Josef Kusý vzal klobouk a šel. Za chvíli stál s mladými na jevišti a zaskakoval spolehlivě, protože většinu her znal.

„I kluci z internátu si pro mě chodili. A nikdy jsem je nezklamal."

Loni byl Josef Kusý už po devětačtyřicáté na Jiráskově Hronově. Viděl tedy – až na několik ročníků – všechny přehlídky. A řady z nich se zúčastnil jako režisér a herec.

„Jednou jsme hráli s divadelním souborem Želenský taky operetku U panského dvora. Jeli jsme s ní i do mé rodné obce. Samozřejmě, moc rekvizit jsme si nebrali. Všechno bude na místě, říkal jsem si. Ve hře se i stolovalo a ochotná paní řídící nám půjčila jídelní servis. Byl to krásný a vzácný soubor, dostala ho jako svatební dar a doma ho skoro nepoužívali. Měli jsme v souboru herce, který se učil role na poslední chvíli a kde mohl mít knížku s textem, tam si ji schoval. Tehdy taky měl roli pod ubrusem. Sklonil se k ní a pak se narovnal ke své replice. Jenže nad ním zrovna stála služka se servisem na podnose. Praštil do něj hlavou a ze servisu zbyly jen střepy. Divadlo propuklo v aplaus, všem se to moc líbilo. Mysleli, že je to takový špílec pro pobavení publika. Jen paní řídící v hledišti vytryskly upřímné slzy. Div ji nemuseli omývat. Pak jsme sháněli v celém kraji něco podobného, abychom ji usmířili. No a takových historek jsme prožili za ta desetiletí bezpočet."

Josef Kusý je živou kronikou ochotnického hnutí na Berounsku. Bylo by dobré, kdyby svou knížku pamětí skutečně dokončil. Protože dnešní amatérské divadlo, které na ochotnické tradice minulosti navazuje, by takových historických podkladů potřebovalo co nejvíce.

(PEK)

FOTO AUTOR

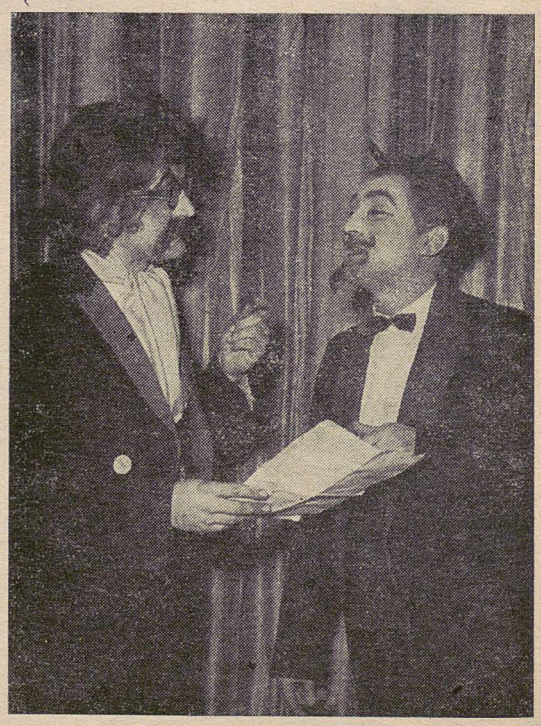

Josef Kusý v Drdových Hrátkách s čertem jako doktor Solfernus. (Tenhle záběr je ovšem starý už skoro dvě desetiletí)

Štúdio 77 ze Spišské Nové vsi bylo jedním z nejlepších na Klubové tvorbě. Uvedlo autorskou hru Útěk z nudy.

Osvětová beseda v Lokti vyslala do Valašského Meziříčí mladý kolektiv s pásmem Svět je báječné místo k narození.

FOTO MILAN KVĚTOŇ

Hledají nové cesty a formy

Přehlídka klubové tvorby ve Valašském Meziříčí

Do Valašského Meziříčí se loni v říjnu již podesáté sjeli ti, kteří se věnují v nějaké formě tzv. klubové tvorbě na celostátní přehlídku. Přijeli amatéři i profesionálové, ti první byli v převaze. Tři dny, po které přehlídka trvala, byly tak nabité, že se stávalo to, co by se stávat nemělo — pro jedno zapomínal člověk to druhé, takže po pěti zhlédnutých pořadech účastníci už pomalu nevěděli, co viděli jako první.

Přehlídka podala jakýsi obrázek o desetiletém vývoji klubové tvorby a prokázala úrovní předvedených programů, že SSM věnuje značnou pozornost a péči volnému času mládeže a v souvislosti s tím i pořadům pro mládež připravovaným. Je vidět, že kluby mládeže intenzívně pracují i v menších městech, že je dostatek mladých, kteří tráví svůj volný čas zájmovou uměleckou činností. Akce ve Valašském Meziříčí ukázala však i na některé problémy. Jedním z nich byla malá pestrost žánrů — na přehlídce se v podstatě prezentovaly dva typy programů: malé jevištní formy a literárně hudební pásma, nepočítáme-li diskotéku, která patří v mnoha klubech k základním kamenům programů a většinou nic moc objevného nepřináší.

Sešly se zde programy bohužel slabé, průměrné i velice dobré. Ty nejlepší byly ze Slovenska: Divadlo v podzemí z Kremnice přijelo s divadelní groteskou Pluhy alebo Quo vadis, homine? a studio 77 ze Spišské Nové Vsi s pořadem Útek z nudy. V obou případech se jedná o autorské záležitosti, v nichž aktéři prezentují svůj názor na svět. Pluhy jsou inteligentní vtipnou satirou na fašistickou diktaturu a soubor právem získal jedinou poctu, která byla na přehlídce udělena — Cenu ústřední metodické klubové rady SSM.

Za zmínku stojí literárně hudební pořad klubu v Řeznické, který reprezentoval Pražský podnik služeb mládeže. Poezie a jazz, jehož autorem je Jiří Tušl. Citlivě skloubil verše J. Kainara, P. Cincibucha a J. Šimona s jazzem. Tento pořad patřil rozhodně k těm inspirativním právě tak jako montáž z Ferlingetiho poezie Svět je báječné místo k narození v podání Osvětové besedy v Lokti.

Z profesionálních účastníků X. ročníku Klubové tvorby jmenujme alespoň ten nejlepší soubor — Pradivadlo z Prahy a jeho inscenaci Kapitán Fracasse.

I přehlídka ve Valašském Meziříčí ukázala, nebo alespoň naznačila, že mladí lidé, zabývající se amatérským divadlem, hledají nové cesty a formy pro vyjádření svých názorů a pocitů. Mnozí se dávají cestou autorského divadla. Což je na jednu stranu chvályhodné, na druhou stranu si však musí uvědomit, že je to cesta trnitá a nejméně schůdná, a jak potvrzují mnohé další přehlídky a festivaly, nemá-li soubor ve svých řadách silnou vůdčí osobnost, autorsky ambiciózní, není tato cesta tou nejlepší. **(MG)**

Ze života SČDO

S významnou iniciativou přišel v minulých dnech opět Svaz českých divadelních ochotníků a jeho Skupina amatérských loutkářů. V Roce českého divadla a na počest 40. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou, které oslavíme v roce 1985, a v zájmu realizace Plánu rozvoje zájmové umělecké činnosti na léta 1981—1985 tato organizace vyhlásila ve spolupráci s dalšími institucemi IV. přehlídku individuálních výstupů s loutkou a malých loutkářských forem.

Předchozí ročníky vzbudily mezi loutkáři velký zájem, přinesly značné obohacení struktury loutkářských žánrů a příznivě se rovněž promítly do rostoucího zájmu dospělých diváků o loutkové divadlo. Cílem přehlídky je také napomáhat šíření zájmu o agitační a malé formy práce s loutkou v amatérských souborech, připravovat loutkáře na pohotová vystoupení při nejrůznějších příležitostech a působit na zvýšení úrovně tvůrčí práce při přípravě inscenací.

Zájemci se mohou přihlásit do pěti kategorií jednotlivců: výstupy s komplexním loutkoherecký projevem, pantomimické výstupy a výstupy učitelek mateřských škol a žákyň středních pedagogických škol. Tyto výstupy nesmějí trvat déle jak 5 minut. Dále pak se zájemci mohou přihlásit do kategorie dvoučlenných skupin, v nichž neplatí dělení uvedené v prvních třech kategoriích. Výstupy zde nesmějí překročit dobu 10 minut. Konečně pátá kategorie umožňuje výstupy až tříčlenných skupin, jejichž doba trvání je delší 10 a kratší 25 minut.

Přihlášky do soutěže je nutno zaslat do 30. 11. 1984 na adresu: Skupina amatérských loutkářů SČDO, Krymská 21, 100 00 Praha 10.

Podle počtu přihlášených budou uspořádána oblastní (krajská) kola, z nichž budou nejúspěšnější zařazeni do užšího výběru, v rámci něhož budou vybírány výstupy pro finálový pořad, který s největší pravděpodobností proběhne v rámci festivalu Loutkářská Chrudim 1985. Ve finále přehlídky určí soutěžní porota nejlepší výstupy v jednotlivých kategoriích, dále může udělit dvě zvláštní prémie za loutkoherecký výkon a za výrazný autorský přínos a další individuální ceny, např. za angažovanost, hlasový projev, humor atd.

Vedení zájmové organizace očekává, že vyhlášená přehlídka opět vyvolá mezi loutkáři velký zájem a že je podnítí k další aktivitě divadelní a společenské v tom nejširším slova smyslu.

(psl)

Ve znamení květiny

TATO REPORTÁŽ VYPRÁVÍ
O SPOJENÍ UMĚNÍ JAKO
KONÍČKA A PROFESE.

O AMATÉRECH, KTEŘÍ VĚDÍ,
CO CHTĚJÍ –
I JAK NA TO JÍT.

SOUBOR SE JMENUJE
IRIS A PŮSOBÍ
PŘI OKD PRAHA 6.

Našel jsem je na Bílé Hoře „U kaštanu". Dnes je tam muzeum dělnických revolučních tradic. Právem, protože tahle bývalá hospoda bývala střediskem hnutí, jež předznamenalo dnešní naši dobu. Tam, kde se kdysi schůzovalo, je tělocvična se zrcadly jako v baletním sále. A tady se právě zkouší „Historie o Vasiliji zlatovlasém, kralevici země české". Scénická úprava rukopisu ze 17. až 18. století, poprvé publikovaného u nás v roce 1982. Eva Rolečková, režisérka, dramaturgyně souboru i autorka dramatizace, aranžuje jednotlivé výstupy, texty jsou ještě stále po ruce.

Iris, amatérské divadlo, které přijalo název po květině, má pětadvacet členů, pět čekatelů – mnoho dalších zájemců – a úctyhodnou tradici, vezmeme-li v úvahu, jak je mladé. „Jádro souboru existuje již patnáct let," jak říká organizační vedoucí Reneé Hammerová. „Začínali jsme v lidové škole umění v Praze 3. Pak jsme si založili soubor. Hráli jsme původně v kukátku Shakespeara a v podstatě ochotnický repertoár. Před dvěma roky přišla k nám režisérka Eva Rolečková se svým mužem Václavem. Změnil se styl a metody práce. Začali jsme dělat autorské divadlo v netradiční scéně."

HRÁT PRO DIVÁKA

„Znamenalo to přeorientovat soubor na normální divadelní produkci. Nehrát jen pro přátele a známé, ale skutečně pro divácku veřejnost. A snažit se o divadlo, které by mělo na diváky svůj dopad. Orientujeme se hlavně na mladého diváka. Věkový průměr souboru je dvaadvacet let. Proto můžeme sdělovat závažné myšlenky způsobem, který je srozumitelný našim současníkům. Mluvit k nim způsobem, který je jim blízký. Nehrát si na velké city, ale sdělovat myšlenky, vést k vlastnímu přemýšlení," říká Eva Rolečková. „Opustili jsme kukátko, experimentujeme s prostorem podle náplně a poslání inscenace. Hrajeme Hry něžně krvavé, což je vlastní úprava Kroniky vlády Karla IX. od Prospera Merimeé, na scéně, která připomíná šermířský koberec. Hrajeme v aréně, na scéně, umístěné v rohu sálu a sedadla jsou umístěna v podobě písmene L. Hráli jsme pohádky na pionýrském táboře na hřišti i v zasedačce MNV."

Zájem o vystoupení souboru Iris je značný, jak na domácí scéně v OKD Praha 6, tak při pohostinských vystoupeních a doslova po celých Čechách. Divadlo Iris má zřejmě mladému i nejmladšímu divákovi co říct.

REŽIE A HERCI

Eva Rolečková. Absolvovala obor dějiny a teorie divadla na filozofické fakultě UK. Čtyři hry v Irisu, které inscenovala, svědčí o píli a dramaturgickém plánu, přihlížejícím k možnostem souboru. Ke Hrám něžně krvavým a Historii o Vasiliji patří i dramatizace Drdovy pohádky Jak princezna hádala, až prohádala (mimosoutěžní představení Jiráskova Hronova 1983) a dramatizace na motivy románských pohádek Majoránkové pohádky.

Václav Roleček je hudebník. V souboru nejen hraje, komponuje, vytvořil i kapelu, což umožňuje vkládat do inscenací muziku a zpěv, a to opět přibližuje divadlo mladému divákovi.

Bohunka Cveklová je taneční pedagožka. Tedy záruka, že její choreografie je na výši. Vede soubor historického tance, kam část „Irisáků" dochází. Je to i vhodná forma školení v pohybové sféře.

Výtvarnice Romana Tůmová rovněž spolupracuje se souborem. Není sama. Na výpravu soubor vždycky přizve profesionální poradce. I když si vše udělají členové kolektivu sami, ať jde o scénu či kostýmy. „OKD 6 nám dal k dispozici truhlářskou dílnu a sklad, takže máme kde pracovat. Dívky šijí, pletou, barví, kluci řežou, hoblují, montují. Výpravy děláme snadno transportovatelné, aby se daly při zájezdech snadno převážet."

Uměleckým vedoucím Irisu je Jiří Klapka, organizační vedoucí, jak již bylo řečeno,

Reneé Hammerová. Členy jsou studenti – středoškolští i vysokoškolští – je tu sekretářka i zlatnice, prodavač, automechanik, skladník – prostě lidé nejrůznějších profesí, které spojuje zájem o divadlo. Eva Roleček-ková je odbornou pracovnicí ÚKVČ. Přicházejí další. Ti, co viděli představení, i ti, co se o souboru doslechli. Proto je tu řada „čekatelů". Po určitém čase dostávají příležitost k alternaci některé úlohy. Podle toho, jak se osvědčí, hlasuje soubor, zda-li budou přijati za členy.

PŘEDSTAVENÍ SE NEODKLÁDÁ

„Ještě se nám nestalo, abychom museli odříct představení pro onemocnění nebo zaneprázdnění některého člena. Všechny role máme obsazené dvakrát i třikrát. Jeden může vždycky. Dá to víc práce při zkoušení, ale výsledek za to stojí. Kdo nehraje, pomáhá s jevištní technikou. I dívky. Svítí, obsluhují magnetofon. Zkoušíme dvakrát týdně, před premiérou častěji. A parta je tu dobrá. Pořádáme zájezdy, výlety, vlastní ples. Celý soubor byl společně na Jiráskově Hronovu a pořádali jsme i svůj diskusní klub, což byla naše příprava na oficiální debatu. Chodíme na semináře i na nejrůznější kulturní podniky."

Divadlo lidi spojuje i mimo jeviště, a to je dobré. Je to též poslání amatérských scén. Zkoušky začínají etudami, pohybovými rozcvičkami, takže lze klást vysoké nároky na herce i po fyzické stránce. Při Hrách něžně krvavých spolupracoval Iris i se skupinou historického šermu. Její členové učili členy souboru šermovat.

„Důsledně chceme spojovat všechny divadelní složky, žánry. Využívat spolupráce se soubory ZUČ," shoduje se E. Roleček-ková s R. Hammerovou.

Konec povídání. Zkouška pokračuje. Václav Roleček, zde herec i houslista, kralevic, nastupuje na scénu. Režisérka navozuje situaci, kterou má výstup vyjádřit. Soubor zpívá . . . Rodí se představení, které má ve chvíli, kdy čtete tyto řádky, již po premiéře. Protože čas spěchá . . .

K. PETR

FOTO AUTOR

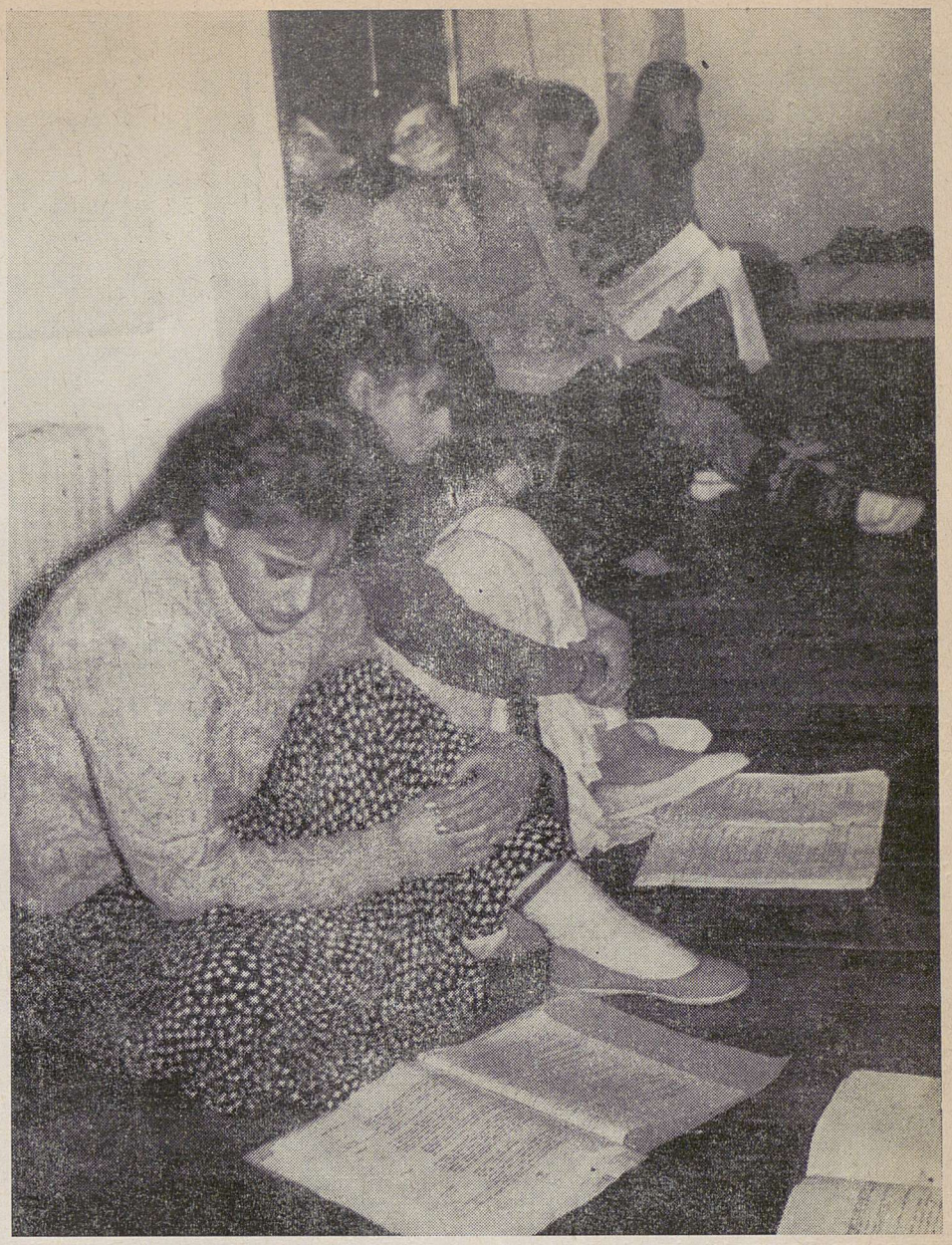

Nadechnutí před jubilejním ročníkem?

Soustředěná tvář Jany Zikmundové, vítězky prvních dvou ročníků Moravského festivalu poezie O štít města Valašského Meziříčí, pozorně sledující své dnešní následovníky, byla pro mne jednou z tradičních jistot tohoto pozoruhodného a pohostinného festivalu. Popravdě řečeno, nejsem sám, kdo by si dnes nedovedl představit začátek měsíce listopadu právě bez „Valmezu". Toto jediné „federální" soutěžní setkávání českých a slovenských recitátorů (sólistů i tříčlenných družstev) má svůj neopakovatelný zvláštní půvab, a to nejen pro onen známý „sportovní" způsob veřejného hodnocení přidělovanými body 1—10.

Při čtení prvního čísla Zpravodaje MFP s listinou přihlášených soutěžících jsem si položil otázku: komu z českých recitátorů se podaří alespoň trochu narušit onu už osm let trvající hegemonii recitátorů slovenských? Vždyť od chvíle, kdy v roce 1975 k soutěži přistoupil (s výjimkou roku 1977, kdy zvítězila pardubická Nina Vančatová), putovala 1. cena vždy na Slovensko (v některých ročnících i první tři). Ani letošní rok nesliboval výjimku — vždyť byly přihlášeny vítězky 16. a 17. ročníku Táňa Linetová a Soňa Behulová, a naopak loňské české špičky Pavel Macák a Hana Peštuková absentovaly.

Devatenáctý ročník MFP však právě v tomto směru přinesl hned dvě velmi netradiční překvapení. Pravda, všichni jsme litovali, že sympatická Soňa Behulová nemohla pro náhlé onemocnění přijet. Nu, a systematicky a usilovně pracující Libor Vacek (Středočeský kraj), jenž po několik let stupínek po stupínku posunuje své recitátorské výkony stále kupředu, letošní příležitosti využil dokonale. Gradovaným výkonem zaujal diváky i porotu, a tak za svůj racionální přednes s patřičnou dávkou citového zaujetí Requiem Arména Razmika Davojana a zvláště Zkázy Titanicu Miroslava Válka nakonec poprávu stanul na stupni nejvyšším. Táňa Linetová zůstala své pověsti ve druhém kole dost dlužna, a tak jí celkové druhé místo zabezpečil náskok z prvního kola za expresivní přednes Vozněnského Emigrantské kavárny. Dělené třetí místo (pozoruhodná rovnost bodů v prvním i druhém kole) Jaroslavy Klabanové a Silvy Vackové letošní úspěch českých recitátorů jen dovršilo.

Tím druhým překvapením byl právě „ústup ze slávy" slovenských recitátorů jako celku, o čemž svědčí jak soutěž krajů (tu dříve vyhrávali suverénně; letos zvítězili s velikým náskokem Středočeši), tak i kvalitativně i kvantitativně podstatně slabší zastoupení ve finále. Zda jde jen o náhodu, nebo o jev trvalejší, ukáží teprve roky příští. Avšak při vší úctě k vítězům letošního ročníku třeba říci, že jsme výrazně pociťovali absenci recitátorských osobností let minulých, (už dva roky po sobě v porotě ani jedna „desítka"). Nebo že by se naše špičky šetřily a už teď potichu intenzívně připravovaly na příští, jubilejní dvacátý ročník?

MILOSLAV KUČERA

Divadlo v okresním městě

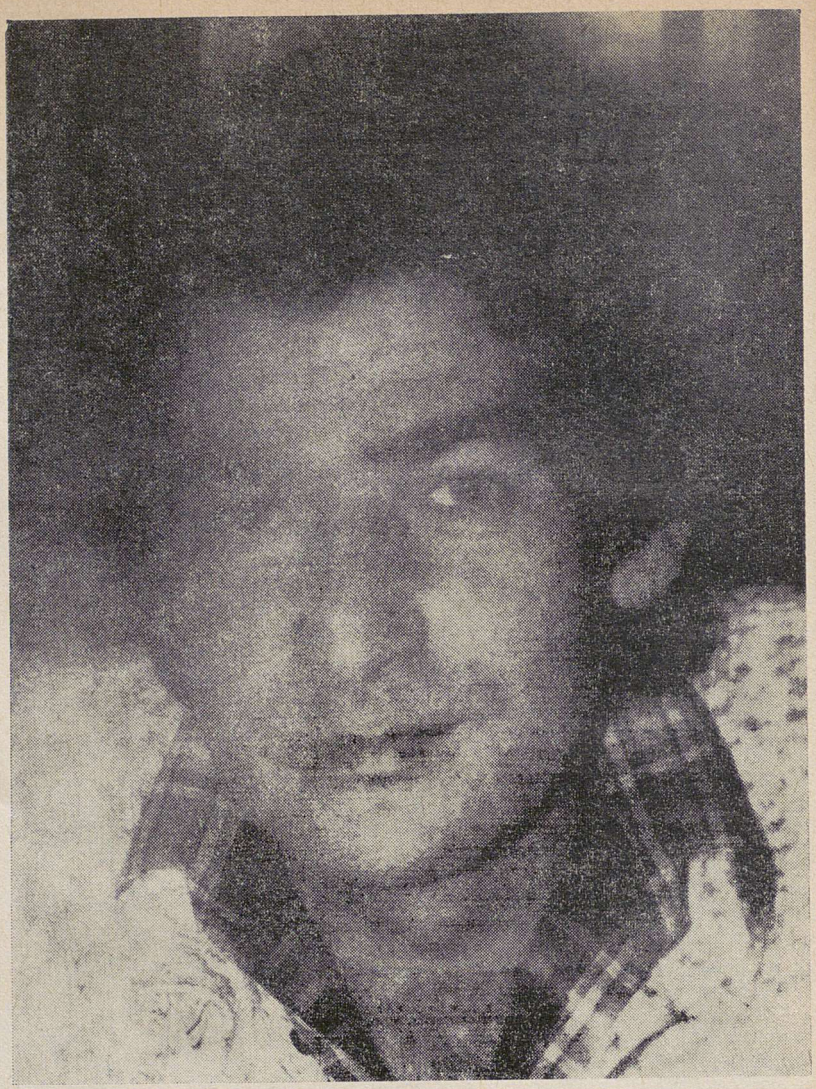

Amatérská scéna hovoří s Vladimírem Vajnerem, ředitelem Městského divadla v Děčíně a předsedou OVSČDO

Divadelní budova je pěkná a výstavná. I televizní diváci ji znají. Než se festival Děčínská kotva přestěhoval do amfiteátru na Bažantnici, konaly se první soutěžní přehlídky populárních písní zde. V roce 1982 tu vrcholily „Dny hudební mládeže ČSSR". Je to budova, kde se dá hrát divadlo před stovkami diváků a hostují tu rády naše přední soubory. Městské divadlo existuje v Děčíně od roku 1902. Teprve po válce však jeho scéna poznala český repertoár. Nikdy tu nebyl stálý profesionální divadelní soubor. Přesto se tu dnes — a už po léta — hraje skoro denně. Kolem dvaceti představení měsíčně. V akci „Mládež a kultura" se hrává i v dopoledních hodinách. Scéna je zařízením MěstNV, provozovatelem je Kulturní a společenské středisko města Děčína. Ředitel, nápověda a jevištní mistr jsou tedy stálými zaměstnanci města, uklízečky, uvaděčky, osvětlovač a další síly jsou přijímány na členský úvazek. A protože na plakátu s měsíčním repertoárem děčínského divadla najdeme i řadu amatérských představení, je toto kulturní zařízení příkladem spolupráce profesionálních a ochotnických umělců v divadelním životě města. O tom jsme si přišli pohovořit s Vladimírem Vajnerem, ředitelem divadla a současně předsedou okresního výboru Svazu českých divadelních ochotníků v Děčíně.

Kdo se podílí na současném repertoáru vašeho divadla?

Předně jsou to divadla v našem Severočeském kraji. Činohra Divadla pracujících v Mostě, opereta Krušnohorského divadla v Teplicích a opera Státního divadla Zdeňka Nejedlého v Ústí nad Labem. Dále je to Činoherní studio Ústí n. L., repertoár hlavně pro mládež je z Divadla F. X. Šaldy v Liberci. Hostují u nás pravidelně pražská divadla. Vinohradské, Realistické divadlo ZN, Činoherní klub, Krajské divadlo z Kolína a další. Bereme některé programy od agentur, zejména severočeské a středočeské. Značný podíl mají i amatérské soubory, především Malé divadlo závodního klubu Severočeských tukových závodů v Ústí nad Labem, tři stálé ochotnické děčínské soubory i divadla, s nimiž si právě naši ochotníci vyměňují repertoár.

Naše divadlo má sedm předplatitelských skupin, z toho jsou tři divadelní skupiny pro dospělé, jedna pro mládež, jedna pro děti, jednu tvoří koncerty Kruhu přátel hudby a jedna předplatitelská skupina je na pravidelné koncerty skupiny „Fešáci", známého severočeského souboru. Dramaturgický plán tvoříme z nabídek dramaturgických plánů divadel i agentur a z ochotnického repertoáru. Dbáme o to, aby divák dostal nabídku pestrou, zajímavou a hodnotnou. Aby se tu podílela jak klasika, tak současnost. Každá předplatitelská skupina obsahuje deset představení v sezóně. Ostatní představení hrajeme mimo předplatné. I tam dbáme o to, aby tituly byly nejen atraktivní a dokázaly našeho diváka přilákat, ale i kvalitní. Amatérské divadlo zařazujeme i do některých předplatitelských skupin. Kapacita našeho divadla je 510 míst. Průměrná návštěvnost přesahuje 330 diváků na představení, často bývá divadlo i zcela vyprodané, zvláště, když se na jevišti objevují herci, známí z obrazovek a filmového plátna.

Hovořme o podílu ochotníků. Malé divadlo SETUZA z krajského města je známé amatérské divadlo s celostátními úspěchy, má odborné vedení, už tím, že v jeho čele stojí režisér Felzmann z mosteckého Divadla pracujících. Ale co vysloveně domácí soubory?

Řekl jsem už, že v Děčíně působí tři. Je to především divadelní soubor Karel Čapek, který má v našem divadle mateřskou scénu. Zde nejen hraje, ale i zkouší. Dalším souborem je divadelní studio Sdruženého klubu ROH pracujících Děčína, a divadelní studio ZK ROH Boletice, které dotují podniky Stavokonstrukce, Chemička, Přádelny a další. Všechny tři soubory mají dobrou úroveň.

Je to především divadelní soubor Karel Nejvíce úspěchů v posledních letech získal soubor boletický. Byl účastníkem Jiráskova Hronova, národních přehlídek ve Svitavách, Úpici, ve Vysokém nad Jizerou, byl nejúspěšnějším souborem přehlídky jednoaktových her v Želči u Tábora, a tak bych mohl ve výčtu pokračovat. Karel Čapek je nejstarším souborem ve městě, má nejdelší tradici, byl založen hned po osvobození a prakticky od té doby neustále vyvíjí činnost. Je ze všech tří kolektivů i nejpočetnější.

Liší se tyto soubory i repertoárově?

Ano. Čapkovci se zaměřují především na klasický repertoár, ale i ten v poslední době střídají se současností. Studio Sdruženého klubu pracujících má poměrně mladé členy, orientují se především na komedie. Boletický soubor jde svou vlastní cestou, jak jen to umožňují podmínky. Nechce kopírovat profesionální divadlo, vyhledává repertoár, který není běžný na našich jevištích, hledá si vlastní výrazové prostředky. I když druhé dva soubory zkoušejí ve svých závodních klubech, představení se uskutečňují na scéně městského divadla. Tady se pořádají i představení pro důchodce — vstup mají zdarma — hraje se pro lidi v závodech při různých besídkách, pohádky pro děti na mikulášských nadílkách nebo při MDD apod. Při politických a kulturních výročích a oslavách se pořádá v našem divadle slavnostní představení, má-li některý ze souborů odpovídající hru na repertoáru. Rád bych při této příležitosti zdůraznil, že i členové amatérských divadel vystupují jako jednotlivci při různých kulturních a politických akcích, ve sborech pro občanské záležitosti při vítání občánků, hovorech s mládeží, besedách se snoubenci, zlatých svatbách a dalších příležitostech. Zúčastňují se soutěží v přednesu monologů a dialogů, které probíhají také od okresních kol do národních přehlídek. Každoročně se některý z našich dostává až do nejvyššího kola.

Jste současně předsedou divadelních ochotníků v děčínském okrese. Jaká je tady situace v amatérském divadle a především spolupráce mezi soubory?

Na okrese máme šest souborů. Tři městské v Děčíně, o nichž už byla řeč, další jsou v Rumburku, Velkém Šenově a Benešově nad Ploučnicí. Ten v poslední době poněkud stagnuje. Objevují se i školní a studentské soubory, které vznikají a zanikají. Záleží na přístupu a nadšení některých pedagogů, jak studenty k této činnosti získají a upoutají. Snažíme se získat tyto mladé lidi pro amatérskou divadelní scénu. Jenže i v tom jsou potíže. Středoškoláci odcházejí na vysoké školy, ostatní na vojnu, přijde rodina a talent se ztrácí. Máme zajímavou zkušenost: Do souborů přicházejí noví mladí lidé, kteří mají zájem o techniku. Zvukovou, světelnou, jevištní — ale hereckých zájemců je menšina. A dodám, že ti „techničtí" amatéři jsou většinou nejvěrnější a vytrvají. Mladí adepti hereckého umění přijdou, často hledají jen zábavu — a když zjistí, že je to taky práce, a náročná, zase odcházejí. Samozřejmě musí být v každém souboru jednotlivec, či ještě lépe několik jedinců, jakýsi motor celého snažení. Režisér, dramaturg, scénograf. Často vše v jediné osobě. Když pak takový „tahoun" odpadne, je zle s celým souborem. Každý kolektiv má svou specifiku. Například v Rumburku. Co herec, to zpěvák. Mohou s troufat i na kabarety a jiné podobné formy.

A repertoár?

S repertoárem je značná potíž, i když zdánlivě je nabídka dost široká. Je třeba zvažovat, je-li hra pro soubor únosná z hlediska jeho sil. Vezme-li si příliš velké sousto, bývá zle. Pak musí vyhovovat obsazení. Tady je právě významná spolupráce mezi děčínskými soubory. Ne všude jsou zastoupeny věkové kategorie. A tak dochází i k hostování, potřebuje-li soubor postavu, kterou ve svém kolektivu nemá. Víme, že v mnoha krajích a okresech amatérům vydatně pomáhají profesionální umělci. U nás na Děčínsku jsme v tomto směru „čistí amatéři". Co si neuděláme sami, to nemáme.

Některé soubory ovšem udržují trvalé kontakty s amatérskými divadly z jiných okresů a krajů. Dochází k výměně představení. Tak i na naší scéně pak poznáváme, jak pracují jinde. Loni to byl karlovarský soubor D 3, který slavil už několikrát úspěchy v Hronově. Nebo vesnické divadlo z Lomnice nad Popelkou. To má už léta družbu se Sdruženým klubem pracujících. Obě divadla udržují neformální styky k oboustrannému prospěchu. V okresním měřítku pořádáme semináře a školení pro amatérské herce, režiséry, výtvarníky scény. Postarat se o kvalifikované přednášející není problém. Horší je to s účastí. Pro tu se však ochotníci získávají poměrně těžko. Okresní výbor SČDO pracuje vcelku pilně, máme plán práce, koncepci rozvoje do roku 1987. V okresním výboru pracují právě ti nejagilnější lidé ze souborů. A tak v rámci kraje patříme k nejlepším okresům.

Působíte vy sám v některém souboru jako herec?

Ano. Jsem členem boletického souboru. Zatímco ředitelem divadla jsem teprve rok, v amatérském divadle působím už pětadvacet let.

O Děčíně se mluví v kraji v superlativech pokud jde o zapojení učňovské a dělnické mládeže mezi návštěvníky divadla.

Jsme si vědomi, že dělnická a učňovská mládež nachází do divadla cestu nesnadněji než studentská. Přitom v našem okrese jsou početná střední odborná učiliště. Pro mladé dělníky a učně jsme proto uspořádali přehlídku severočeských divadel. Hlavním garantem byl SČ KNV. Šlo o divadelní představení, dvě se konala zde v děčínském divadle, dvě ve Varnsdorfu. Účast značně překročila průměr 400 mladých na každém z představení. Ohlas byl dobrý a kdyby se taková akce stala pravidlem, nepochybuji, že by právě mladé dělníky získala pro návštěvu divadla i v pozdějším věku. A možná, že by některé z nich přivedla i k vlastní amatérské tvůrčí činnosti.

Divadlo v Děčíně je tedy kulturním střediskem, které přináší tomuto severočeskému městu — i okresu — nejen zábavu, ale i náročné umění. Dává příležitost k uplatnění také amatérům, které možnost publicity povzbuzuje k další činnosti a současně je i vychovává.

(PEK)

O STUHU 7. LISTOPADU

Okresní a krajská recitační soutěž O stuhu 7. listopadu je každoročním příspěvkem navíc, který oblasti uměleckého přednesu dávají pardubický okres a Východočeský kraj. Příspěvkem, který dávají už po dvanáct let a který se zúročuje v úspěších, jež přednašeče z této líhně či stáje v posledním období nemíjejí na přehlídkách proslulejších — Wolkrově Prostějově či Moravském festivalu poezie ve Valašském Meziříčí.

Také dvanáctý ročník, odehrávající se v polovině listopadu 1983 v Domě kultury ROH Dukla v Pardubicích, přinesl mnoho prospěšného v duchu poslání, které si soutěž stanovila a jímž je „soustavná popularizace slovesností národů SSSR". Předně přivedl do řad recitátorů nemálo nováčků, což je věc nejzáslužnější a nejslibnější: v okresním kole si jich poprvé přišlo měřit síly s ostatními sedmnáct! Nižší věkový průměr recitátorů přináší sebou některé problémy, především menší zkušenost, ale i přednosti: nezatíženost, elán a chuť. Jestliže se s nováčky pracuje (pardubická LŠU má v tom nemalé zásluhy), poměrně brzo se dostaví výsledky.

Není divu, že si ocenění a uznání vydobyli právě především ti, kteří se při přípravě textu měli s kým poradit. V okresním kole to byli v kategorii do 18 let M. Polách (Sluckij, Rožděstvenskij), J. Voldánová (Zoščenko, Achmadulinová), J. Pitterlová (Okudžava) a M. Šejvlová (Jevtušenko, Vinokurov), nad 18 let J. Kalíšková (Vasiljev, Solouchin), M. Janovcová (Solouchin, Druninová) a L. Racková (Vanšenkin, Rožděstvenskij). První místa patřila právem M. Poláchovi (kategorie do 18 let) a R. Suchánkové (kategorie nad 18 let). **(JK)**

V SEDLČANECH NEZAHÁLEJÍ

Divadelní ochotnický soubor Kulturního domu Josefa Suka v Sedlčanech patří již řadu let k nejaktivnějším v okrese. Je to soubor s dlouholetou a bohatou tradicí, jeden z mála na Příbramsku, který pracuje soustavně. Každoročně nastuduje nejméně jednu hru pro dospělé diváky, ale hraje také představení pro děti a s dětmi. V rámci oslav Roku českého divadla nastudoval sedlčanský soubor hru Aloise Jiráska Na dvoře vévodském, kterou zdramatizovali F. Kulhánek a J. Šimáně, režie se ujali V. Stibor a J. Stěhule. V této inscenaci dostali vedle zkušených a prověřených herců příležitost také mladí, začínající adepti hereckého umění. Při premiéře se pochopitelně objevily určité nedostatky — nepřesnosti v aranžmá, herecké výkony nedosahovaly ve všech postavách stejné úrovně. Je však třeba celý kolektiv pochválit za snahu a režii pak za poctivý přístup ke splnění náročného úkolu. Počin sedlčanských ochotníků je důstojný příspěvek k oslavám Roku českého divadla. **(L. L.)**

● KNIH O DIVADLE PŘIBÝVÁ

V 9. čísle minulého ročníku Amatérské scény si čtenáři stěžují na nedostatek teatrologické literatury. V Praze na náměstí dr. Vacka je instituce, která pomáhá tuto stálou bolest mírnit. Už od 1. listopadu 1942 slouží pražské (a prostřednictvím Meziknihovní výpůjční služby i mimopražské) veřejnosti divadelní a filmový útvar Městské knihovny. Od svého vzniku byl koncipován i jako příležitostná poradna pro amatérskou uměleckou činnost, a proto shromažďuje, zpracovává a půjčuje domů i k prezenčnímu studiu příslušnou literaturu, vytváří katalogy a kartotéky, které by umožňovaly bohatou metodickou pomoc, dramaturgické porady a bibliograficko-informační službu pro členy souborů a kroužků ZUČ. Ročně sem najde cestu přibližně 20.000 zájemců, kteří si vypůjčí nebo prostudují na místě 40.000 knih nebo časopisů. Během roku zodpoví knihovnice i odborné pracovnice tisíce dotazů od jednoduchých až po rozsáhlé a speciální.

V současné době je tu přes 45.000 svazků odborné literatury, her, vázaných ročníků časopisů i průběžná čísla periodik. Ve fondu jsou zastoupeny české a ve výběru i zahraniční knihy z dějin, teorie, estetiky a techniky dramatických umění, publikace, které při jejich studiu napomáhají (dějiny a teorie umění, především literatury, estetika, psychologie, sociologie, obecné a kulturní dějiny apod.). Zájemci najdou knihy z dějin odívání a kostýmnictví, vzácné divadelní tisky, odborné, naučné a jazykové slovníky a encyklopedie (převážně k prezenčnímu studiu), divadelní a filmovou beletrii, různé bibliografické soupisy a metodické texty. Největší část fondu tvoří divadelní hry v originálech i přeložené (samozřejmě všechny texty Dilia), loutkové hry a ve výběru scénáře. Aby se čtenáři orientovali v nákupu nových knih, vydává oddělení dvakrát ročně bibliografický soupis novinek. K různým společenským a kulturním výročím publikuje metodické texty a bibliografie. Vyšly Paměti českých herců, Animovaný film, V říši loutek, Hry s detektivními náměty aj. K Roku českého divadla připravily pracovnice rozsáhlý soupis knih o českém profesionálním divadle s osmi sty záznamy, který vyjde ve druhém vydání a stručné dějiny českého divadla od počátku do roku 1918 ve dvou verzích, pro mládež a pro dospělé. Zpracovaly je podle akademických Dějin českého divadla I–III. Letos vyjde pokračování obou verzí. Dále text Jan Neruda a divadlo a metodický text pro děti a mládež, seznamující se základními divadelními termíny a funkcí jednotlivých složek jevištního díla.

Čtenářům jsou k dispozici odborné katalogy a kartotéky. Základní informace poskytuje generální jmenný katalog (s odkazy na překladatele, upravovatele, autory předmluv a doslovů), názvový katalog her a beletrie, katalog časopisů, scénářů, celovečerních her (s uvedením obsazení a scénografickou poznámkou), jednoaktovek, her pro děti a mládež, loutkových a maňáskových her, her cizojazyčných, dále katalogy předmětový, geografický, námětový a o osobnostech.

Pokud žádaná kniha není momentálně volná, může si ji čtenář zamluvit. Pro naléhavé studijní potřeby je vyčleněn vždy jeden exemplář z každého českého titulu, který je určen pouze k prezenčnímu studiu, stejně jako časopisy, slovníky a vzácná díla.

V letošním roce čeká oddělení menší adaptace a přechodné uzavření, které však přinese rozšíření nedostačujících skladovacích prostorů. I když to bude pro čtenáře bolestné, jiné řešení není, protože knih o divadle, i když se to na první pohled nezdá, přece jen přibývá.

MARIE PAŘÍKOVÁ

● NA OKRAJ ANKETY

V anketě Amatérské scény, zahájené v 9. čísle minulého ročníku, se objevilo již několik úvah o společenské odpovědnosti amatérského divadla a těch, kteří je tvoří. Domnívám se, že jsou to nejvýš potřebné podněty, protože na nich, podle mne, závisí další rozvoj i rozkvět amatérské činnosti. Rád bych následujícím příspěvkem ilustroval na vlastním případě, jak jsem byl před lety přesvědčen o správnosti této zásady. Ostatně to do značné míry souvisí i s některými názory přispěvatelů do ankety o úloze profesionálních umělců při spolupráci s amatéry.

Příhoda, o níž se zmíním, se mně stala v době, kdy soubor, který jsem založil, se stával u obecenstva, před nímž jsme vystupovali, značně oblíbeným a tím i já, jako vedoucí souboru a autor, jsem získával na popularitě. Byl jsem mladý a z úspěchů, jichž jsme dosahovali, jsem byl i značně namyšlený. Až jednou moje namyšlenost utrpěla značnou, ale užitečnou úhonu. To bylo tak. Svaz dělnických divadelních ochotníků připravoval program pro vystoupení dělnických amatérských divadelních souborů společně s pokrokovými profesionálními umělci v pražském sále Lucerny. Bylo to v době světové hospodářské krize, kdy u nás bylo na milión nezaměstnaných a tehdejší vládnoucí třída zle pronásledovala vše pokrokové a revoluční zvlášť.

Byl mně svěřen úkol napsat a nacvičit scénu, kritizující tyto poměry. Scénu jsem napsal a měl jsem pocit, že se mi povedla. Se souborem jsem ji nacvičil a na zkoušce před svazovým režisérem jsme ji tehdy v sále Žižkovské Bezovky, jak se ještě pamatuji, předvedli. Byl jsem pevně přesvědčen, že tak, jak se mně líbila, bude se líbit i režisérovi.

To, co se stalo, jsem vůbec nečekal. Soudruh Spitzer (původně byl profesionálním umělcem, psal dramatické hry a z podnětu básníka S. K. Neumanna se později věnoval amatérskému divadelnímu hnutí; za okupace zahynul v koncentračním táboře) zle kritizoval, ne provedení scény, ale moji práci — autora. Řekl, jak si to prý představuji? Z té scény se lze domnívat pouze jediné: a to, že stačí na nepřátele pracujících, na buržoazii, zadupat a oni se vzdají. Pamatuj si, soudruhu, dodal, aby k tomu došlo, bude muset pracující lid prodělat mnoho krutých bojů. A scénu vyřadil z programu.

Cítil jsem se hluboce dotčen. Dal jsem to také najevo, a podle mého mínění právem. Řekl jsem mu uraženě, co že na mně ještě chce? Jsem jenom dělník a píšu jak umím. To jsem si, panečku, dal. Podíval se na mě a řekl: „Tak ty jsi jenom dělník? To je hezké, ale zapamatuj si, dělníkem jsi, když stojíš a pracuješ u ponku. Jakmile ale napíšeš jediný verš a ten vyjde tiskem, nebo ten verš někdo přednese na jevišti — nejsi už jen dělník, ale stáváš se ideologem svých posluchačů, diváků!"

To bylo poučení, které mě neopustilo po celou další moji činnost, a nejen v amatérském divadle, ale v životě vůbec.

KAREL JIRÁČEK — EL-CAR

Dramatik z řad ochotníků

Už šest Dilia vydaných her má za sebou známý ochotnický divadelník, herec, režisér a vedoucí souboru Tyl ze Železného Brodu Karel Svoboda. První byla dramatizace románu O. Daňka Vražda v Olomouci, dalšími pohádky O Ance a Petrovských (kromě amatérů ji hrálo Horácké divadlo v Jihlavě), Sólo pro čerta, Krakonošovy dary (v loňském roce ji hrálo profesionální divadlo v Görlitz v NDR na scéně přírodního divadla), Švec a čert a zatím poslední Janek a princezna Štika. Ve svých hrách se K. Svoboda jako zkušený ochotnický divadelník snaží dodržovat zásady, které dobře zná z praxe, myslí na hovorovost jazyka, srozumitelnost replik i pointy, na počet a rozvrstvení osob podle pohlaví, zkrátka na to všechno, co umožňuje a činí snazším uvedení hry na ochotnickém jevišti a navíc pro dětského diváka. Sám navíc hudebník, myslí také na působivost her, jejich přitažlivost, pestrost.

To proto například Sólo pro čerta doprovází od počátku do konce flašinetář, to proto má hudba své místo i v jeho hrách dalších. Karel Svoboda nezahálí. Při nedávném osobním setkání ve Svitavách mi vyprávěl o svých plánech, velmi zajímavých. Ale nepředbíhejme, zatím se můžeme obracet k dosavadní produkci a autorovi v této chvíli přát raději chuť a šťastnou ruku.

(jk)

K problematice amatérského divadla

Při hlubším zamyšlení, k němuž nás před časem vyprovokoval úkol podat ve stručnosti první syntetizující pohled na dosavadní vývoj kroměřížského ochotnického souboru, zavedly nás úvahy tu a tam nad rámec a zdánlivě mimo problematiku, kterou jsme hlavně sledovali. Nebylo to náhodné, ani marné. Znovu jsme si ověřili, jak téměř všechny zásadní otázky a problémy, s nimiž se kroměřížský soubor během své třicetileté existence potýkal a podle vlastních specifických podmínek a možností vyrovnával, úzce a organicky souvisejí s obecnou problematikou ochotnického divadla.

Sama povaha a podstata divadelní práce se a priori vzpírá každému pokusu vidět v umělecké aktivitě amatérských divadelníků výlučně soukromou záležitost, věc osobní záliby či individuálního využívání úzkého okruhu nadšenců. Chápat amatérské divadlo v takto zúžených relacích vedlo by k popření jedné z jeho základních funkcí významného uměleckého a sociálního jevu, k živoření někde na periferii lidské činnosti a zájmů. Divadlo se stává vpravdě živým a životaschopným uměleckým organismem teprve v bezprostředním a trvalém kontaktu se svým divadelním publikem. A to platí stejně tak pro profesionály, jako pro amatéry.

Jestliže je tedy konečným cílem a vlastním smyslem veškerého záměrně organizovaného úsilí amatérských divadelníků určitá konkrétní inscenace, realizovaná v řadě představení a veřejně prezentovaná publiku, končí tím jakékoli soukromé divadelničení a začíná vážná umělecká práce a společensky angažovaná činnost. Amatérské divadlo bere na sebe tutéž estetickou funkci a přebírá tutéž společenskou odpovědnost jako divadlo profesionální.

Nicméně shodneme se zajisté v tom, že se současné amatérské divadlo nachází v poněkud specifické situaci. Nelze přece očekávat, že k zákonitě probíhajícím proměnám v oblasti společenské základny i k všestrannému rozvoji vyspělé socialistické společnosti může divadlo zůstat lhostejné, pasívní. Jestliže tedy amatérské divadlo poctivě zápolí se všemi nahromaděnými disproporcemi, aby novými a umělecky přesvědčivými činy neustále obnovovalo a upevňovalo svůj kontakt se společenským vývojem, a tím zároveň nově vymezilo a uhájilo své místo v rámci naší divadelní kultury, není to záležitost jednoduchá nebo jednorázová, ale dynamický a dlouhodobý proces, který není ušetřen mnoha problémů a často ani omylů.

Rozhodně však odmítáme názory, že naše amatérské divadlo prochází krizí, nebo že se dokonce ocitlo ve slepé uličce, a nesouhlasíme s ojedinělými zlomyslnými náznaky zpochybňujícími oprávněnost či smysl jeho další existence. Ostatně živý pracovní ruch na poli amatérské tvořivosti všechny takovéto prognózy přesvědčivě vyvrací. Jen na okraj připomínáme, že o krizi divadla, a nejenom amatérského, se hovoří čas od času takřka po celou dobu jeho existence. Jenže to, co bývá někdy považováno za tzv. krizi, není ve skutečnosti nic jiného, než symptom zdravého a nepřetržitého vývoje divadelního organismu. Bez těchto periodických tvůrčích krizí by divadelní umění skutečně ustrnulo, zplanělo, a tím nebezpečně ochromilo vlastní vývojovou kontinuitu. A není důvodu, proč bychom měli tyto vlastnosti upírat divadlu amatérskému.

Podle našeho názoru je situace v našem současném amatérském divadle výrazně ovlivněna především neobyčejně dynamicky probíhajícím procesem kvalitativní proměny diváka. Dnešní divák je nepoměrně náročnější, daleko kritičtější, nerad slevuje a téměř nic nepromíjí. To, co mu v dostačující kvantitě a kvalitě byli schopni poskytnout amatérští divadelníci v dřívějších dobách, anebo co ještě docela nedávno reprezentovalo dokonce amatérskou špičku, zdaleka už nepostačuje. Film, televize a pravidelně organizované návštěvy profesionálního divadla zprostředkují občanům i mimo centra intenzívní a soustavný styk s vyspělým divadelním uměním, a tím příležitost k porovnávání.

Jestliže se takto v povědomí samotného diváka začíná v určitém smyslu do jisté míry objektivně stírat rozdíl mezi divadelním profesionalismem a amatérismem, je to jev nepochybně pozitivní. Je to výsledek dlouhodobého, soustavného a komplexního kulturně osvětového působení, na němž má nemalou zásluhu naše amatérské divadlo, tedy my sami. Vyšší náročnost, kterou současný divák oprávněně vznáší vůči amatérskému divadlu, neměla by nás tudíž překvapit nebo zaskočit, ale vyburcovat k důkladnému zamyšlení a k zásadnímu přehodnocení dosavadních metod a stylu práce.

Specifikum problematiky amatérského divadla spočívá rovněž v jeho nově se utvářejícím vztahu k divadlu profesionálnímu a naopak. Nechceme samozřejmě tuto otázku zjednodušeně převést v dilema — buď amatéři, anebo profesionálové, nebo se dokonce naivně domnívat, že se proto musí v budoucnu nějakým způsobem setřít rozdíl mezi divadlem amatérským a profesionálním. Takové tendence jsou iluzorní a prakticky vůbec neuskutečnitelné. Profesionální a amatérské divadlo jsou dvě samostatné a plně svéprávné složky jedné divadelní kultury a obě si v budoucnu podrží své vlastní osobité rysy a nezastupitelné funkce. Amatérské divadlo nikdy nemůže v plném rozsahu unést funkci profesionálního divadla. K tomu nemá ani potřebný umělecký fond, ani nezbytné technicko-organizační zabezpečení. Své problémy musí amatéři řešit vlastními prostředky a k vyšší úrovni dojít vlastními cestami. Naše vyspělé amatérské divadlo je dnes schopno vyvinout daleko větší tlak a prokázat nesrovnatelně samostatnější aktivitu a iniciativu než kdykoli v minulosti, a tím téměř zcela eliminovat někdejší pasívní přejímání nebo bezduché kopírování své vyspělejší profesionální družky.

Jaké stanovisko mají tedy amatéři k těmto objektivně daným skutečnostem zaujmout? Jediné schůdné a reálné řešení spočívá podle nás v soustavném a výrazném zvyšování celkové ideové a umělecké úrovně. Jestliže můžeme právě v posledních letech zaznamenat v našem amatérském divadelnictví nápadné oživení, je to jeden z důkazů hledání východisek a někdy už také náznak určité konkrétní perspektivy. Stále ve větší míře a v rozmanitějších podobách se projevuje poctivá snaha dělat amatérské divadlo také jinak, oprostit se od zaběhnutých konvencí, překonat nespočetněkrát vyzkoušené stereotypy.

Mnohé z těchto pokusů sice zatím více naznačují než přesvědčují, vnášejí však do práce jiných souborů zdravou jiskru vzruchu a hledačství.

Není pochyb, že takřka před našima očima prodělává amatérské divadlo složitý proces své stylové diferenciace. Předně stále existují soubory, které ztělesňují pouhé odznívání tradičního, klasicky ochotnického divadla. Jejich styl, vědomě závislý na vzorech a podnětech profesionálního divadla splnil už dávno své společenské i umělecké poslání tím, že v podstatě plně exploatoval své možnosti, nad něž není někdy ani ochoten jít. Vše, co mohou kolektivy divákovi nabídnout, je pouhá více či méně zdařile nuancovaná uniforma, pokleslý tvar profesionálního divadla. A to je dnes už příliš málo.

Vedle nich máme soubory, které v maximální možné míře prohlubují a dále zdokonalují svůj osobitý, bohatými zkušenostmi ověřený styl a které si tudíž stále podržují relativně vysoký standard. V současném amatérském divadle reprezentují nepochybně vrchol jeho dosavadního vývoje, jeho nejpočetnější a nejproduktivnější větev. A to se všemi přednostmi, ale zároveň už také s řadou otevřených otázek. Rovněž tyto kolektivy vycházejí z tradičního pojetí ochotnického divadla, budují na svých zkušených a technicky dobře vybavených protagonistech a jsou tudíž schopny jak vlastního pojetí a aktuálního výkladu dramatické předlohy, tak její umělecky přesvědčivé realizace.

Potěšitelně narůstá počet kolektivů, převážně mladých věkem, a tudíž nezatížených tradicí, které mají sympatickou odvahu hledat a experimentovat. Záměrně opomíjí klasicky amatérský repertoár a vytvářejí si vlastní dramatické dílny. Chtějí především bez zábran a předsudků vyslovit svůj vlastní názor a osobitý postoj k životu za sebe a svou generaci. Už tyto okolnosti je nutí hledat nové scénické postupy a výrazové prostředky, budovat především na složce herecké jako dominantní, a tím výrazně potlačet tradiční literárnost našeho amatérského divadla.

Sama budoucnost ukáže, co a nakolik lze z bohatého a podnětného odkazu našeho ochotnického divadla přejímat a dále rozvíjet a čím a do jaké míry je bude nezbytné obohacovat o nové prvky. Jedno je však už dnes mimo každou pochybnost — nový svět, novou společnost a nové umění nelze si představit ani do budoucna bez podílu divadla, tudíž ani divadla amatérského.

ZDENĚK LAJKEP

Věčný měsíc nad řekou

Do zlatého fondu české dramatické literatury patří také dvě stále živé a vždy znovu mladé hry Fráni Šrámka, Léto (1915) a Měsíc nad řekou (1922); hry, které jsou napájeny ze stejných citových zdrojů a řeší podobné vnitřní konflikty mládí jako román Stříbrný vítr (1910) nebo sbírka básní Splav (1916). Všem těm útvarům, ať jde o verš, prózu nebo jevištní dialog, je společný Šrámkův lyrismus, ona neopakovatelná atmosféra, která z těchto textů dýchá. A pak: jak v Létě, tak v Měsíci nad řekou napsal Šrámek řadu výborných postav.

K Roku českého divadla připravil Supraphon původní nastudování Měsíce nad řekou. Není jednoduché vyrovnat se právě s tímto textem nálad, pocitů, tónů a půltónů, světel a stínů a barev a třpytu na gramofonové desce. Není to jednoduché také proto, že existuje bohatá inscenační tradice a že je v stále živé paměti mimořádně zdařilý film V. Kršky z roku 1953 s herci J. Plachým, Z. Štěpánkem, Z. Baldovou, D. Medřickou, E. Cupákem, B. Waleskou. Jen hlavní pražská divadla uvedla tuto hru sedmkrát, v současné době je na repertoáru Realistického divadla Zdeňka Nejedlého.

Po vinohradské premiéře roku 1922 si ji Kvapil zopakoval roku 1931 tamtéž a docela ještě roku 1947 v Komorním divadle — to už převzala Slávku A. Iblové D. Medřická. V Hlubinovi se u Kvapila vystřídali V. Vydra, F. Smolík, V. Leraus, Roškota hrál v první inscenaci B. Zakopal, pak A. Kandert a nakonec V. Řepa, který byl roku 1931 Vilíkem (předtím ho hrál K. Vávra, po něm R. Hrušínský). Nejčastěji se v této hře objevovala D. Medřická: Slávku hrála i v dalším nastudování v Komorním divadle v režii V. Vydry ml. roku 1954 (Vilíkem jí byl J. Vršťala, Hlubinu si zahrál režisér představení, Roškota J. Marvan); v Pleskotově inscenaci v ND z roku 1976 se už stala paní Hlubinovou (v alternaci s L. Havelkovou); Hlubinu hrál R. Lukavský, Roškota M. Růžek, Vilíka P. Štěpánek, Slávkou byla J. Březinová. F. Smolík hrál Hlubinu i na ND v režii V. Nováka roku 1937, Roškota tehdy vytvořil J. Vojta, Slávkou byla B. Půlpánová a Vilíkem J. Dohnal.

Po tomto historickém exkursu se vraťme ke gramofonové desce. Režisérovi F. Štěpánkovi připravila především nesnadný úkol zkrátit hru na 100 minut, jak mu to diktovalo dvoudeskové album. Musel pochopitelně obětovat především to, co přesahuje dějovou linii a co dotváří a znásobuje neopakovatelnou atmosféru hry, její chuť a vůni. Tu máme ve vzpomínce znásobenou od Krškova filmu díky kameře a především vynikající hudbě J. Srnky — je použita i na desce, netvoří však onen druhý hlas, který se Šrámkem splývá, je spíš vnějším rámcem. Mnohem šťastněji využil F. Štěpánek spolu s J. Bartošem možnosti sterea.

Dvojici Hlubina Roškot svěřil režisér Z. Řehořovi a O. Brouskovi. Je to obsazení zdařilé, oba mají schopnost modelovat hlasem celou postavu, jejich projev je plastický a oba typově odpovídají charakteru Šrámkových postav. V. Preiss jako Vilík je věrohodný ve své fanfarónské vzpurnosti, v milostném rozechvění i v reminiscencích na válku; J. Hlaváčková jako Slávka je nejautentičtější právě v dialozích s Vilíkem. Režisér vsadil na schopnost hereckého převtělení a mimořádného hereckého umění obou protagonistů mladých úloh: deska mu umožnila to, co by divadlo už neuneslo. Leč i tak se vnucuje otázka, jak by se s tímto úkolem vypořádala sounáležitá generace. Je to napověděno: na malé ploše jediného výstupu zazáří N. Konvalinková jako Růženka. Paní Hlubinovou obsadil režisér M. Kučírkovou, Pečárku Z. Hodrem.

Samostatnou otázkou jsou režisérovy zásahy do Šrámkova jazyka, a to jak do jeho lexika, tak do syntaxe. To, co slyšíme z desky, je Šrámek, který je nám přibližován jazykem našeho letopočtu. Je to škoda a je to zbytečné a vůči autorovi necitlivé, nemluvě o tom, že se vytrácí dobová vůně jazyka.

Gramofonová podoba Měsíce nad řekou bude uvítána jistě i ochotnickými soubory, Šrámek je jejich autorem. Může jim být inspirací k vlastnímu přístupu i ke konečnému tvaru. **(vjl)**

FEJETON

Duchové na zemi

Režisér Kolísko ten úkol přijímal na svá bedra nerad. Ale celý soubor nechtěl hrát nic jiného a všichni byli přesvědčeni, že tuhle konverzačku zvládnou na jedničku. Je to legrace, přitom i napětí, zkráka — hit.

Režisér Kolísko setrval na svých pochybnostech o správnosti volby repertoáru, leč zkoušel dál. Komedie postoupila od zkoušek čtených po aranžmá ve studovně, pak po zkoušku na jevišti, došlo k první oblékané a svícené, generálka se blížila mílovými kroky. Byla nařízena na pátek, kdy bylo místní jeviště volné a nehostoval tady ani big beat, ani proslulá dechovka Staropramenka, ba ani slavný soubor, nabitý hvězdami první velikosti.

Všichni byli shromážděni na místě, režisér už už dát pokyn k začátku zkoušky, jenže suflérka paní Tatrmušová, nikde. A o paní Tatrmušové bylo známo, že se nezpozdila za dvacet let existence souboru, v němž napovídá od samého počátku až dosud. Když věc začala být podezřelá, od plánovaného začátku generálky uplynulo už půl hodiny, poslal režisér Kolísko mladého muže Kilijána do nedalekého bytu dosud spolehlivé nápovědy. A co se ukázalo? Byla zamčena ve své garsoniéře, klíče zvenku a nemohla ven. A protože bydlela až pod střechou, na ulici se nedovolala a na celé chodbě nikde živáčka. Záhadou zůstalo, kdo otočil klíčem zvenčí, když se vrátila do bytu, kde zapomněla nezbytné brýle.

Generálka proběhla pak už normálně, což znamená ve zmatcích, rozčilování a s několika vzrušenými výstupy, jež do hry nijak nepatřily. Jenže to všechno ukazovalo, že by vše mělo být v naprostém pořádku. Neboť kdyby klapla generálka, o premiéře by se dostavil malér. Stará herecká pověra tak zakryla nedostatky v přípravě.

Došlo k premiéře. Připadla na konec masopustu, dobu karnevalů a maškarád. Přesto bylo na „Duchy na zemi" v okresním divadle plno. Pověst o legraci byla nejlepší reklamou, na čemž měl svou zásluhu i redaktor okresních novin Bulíček. Na premiéru se dostavil se svou chotí a usedl v parteru. Jak bylo zvykem, představení řídil inspicient Krpálek a neměl rád, když mu do jeho činnosti někdo vnášel zmatek, ať to byl kdokoliv. Proto režiséra poslali do prosceniové lóže, kde zároveň usadili nejčestnější hosty — ředitele závodního klubu a jeho dceru Simonu. Druhá Bárova dcera Markéta vystupovala v jedné z hlavních rolí té duchařiny. A protože obě dcery měly smysl pro špás, snadno přesvědčily i tatíčka, aby se přidal do hry.

Premiéra začala. Všechno se odvíjelo hladce, nebýt pár breptů, které patří k věci, jednoho „okna" hlavního pánského představitele, to však pomohla překlenout dokonalá spolupráce suflérky Tatrmušové. Režisér Kolísko byl o přestávce nadšen. Vždycky říkám, že mizerná generálka je premiéra bez kazu!, jásal. Pak se vrátil do lóže a usedl. Židle, která zbyla volná, stála mezi ředitelem Bárou a jeho Simonou.

Ani druhá polovina nevybočila z dobré pohody. Až najednou přišla vrcholná scéna, v níž se zjevují duchové ve své zhmotnělé podobě. Jenže co to? Vedle tří plánovaných „duchů" kráčel mlčky po jevišti Napoleon, funebrák, umrlec v rubáši, v ruce se svíčkou a zlatovlasá panna, hotový anděl. Kráčeli důstojně přes scénu, od sufity k sufitě, a kynuli k prosceniové lóži.

„Co je to?", vydechl režisér Kolísko zděšeně. „Co to ti lotři udělali?"

„Kdo co vyvedl?", šeptala Simona a kroutila hlavou.

„Proč je tam Napoleon? A funebrák? A ta holka?"

„Jakej Napoleon a funebrák?", pohrdavě zasyčela Simona. „Vy nevidíte ty kašpary?", vydechl užasle Kolísko.

„Ne. Na generálce to přece bylo přesně stejné...", šeptala Simona.

„Prosím tě, Miloši," obrátil se zničený režisér na ředitele závodního klubu. Vyveď mě z toho. Co to na mě ušili ti darebáci?"

„Jaký darebáci, a co ušili", nechápavě zabručel tázaný.

Premiéra měla úspěch, jen Kolísko šel domů rovnou a dával si mokrý ručník na hlavu a tiše odprošoval duchy. Jenže za týden vyšly okresní noviny a v nich kritika redaktora Bulíčka. Na závěr chvalozpěvu pak dodal větu: „A nejmohutnější bylo finále, kde kromě duchů z komedie se objevili i další — Napoleon, funebrák, anděl... prostě výborný nápad zkušeného režiséra Kolíska."

Jako koruna všeho pak byla faktura z půjčovny kostýmů, kde účtovali i ty čtyři neplánované. Od té doby se Kolísko zlobí na všechny, ale navenek dělá jako že nic...

DINO SAUER

Jsou zapálení pro divadlo

Kdy začínali v Ondřejově hrát ochotnické divadlo se dnes už dá těžko zjistit. Místní kronikář se o činnosti ochotníků zmiňuje v roce 1911, ale jak ukázaly dokumenty na výstavě v září loňského roku, hrálo se tu divadlo už v minulém století. Tehdy, po bouřlivém roce 1848, si zvolili tohle městečko v krásném posázaví za svůj domov někteří významní národní buditelé, jako např. známí účastníci pražských barikád bratři Jan a Josef Fričové, astronomové a další. Měli tu bezesporu vliv na kulturní dění i na zrození divadla. Městečko učarovalo i první představitelce Mařenky ze Smetanovy Prodané nevěsty, čestné člence ND, Eleonoře Ehrenbergové. Často je navštěvovala a prožila tu poslední léta svého života.

Z bohatého archivu učitelky místní školy Šárky Bumbové se dovíme, že velice ráda navštěvovala divadelní představení ochotníků. Nevynechala ani jediné. Hodnotila výkony herců, rozdávala rady a zkušenosti. Archiv, který učitelka Bumbová pečlivě opatruje byl součástí výstavy, uspořádané v městečku Osvětovou besedou a kulturní komisí MNV v Ondřejově. Ukázalo se tu mimo jiné, že od prvního záznamu o divadle v roce 1911, zapálení lidé pro divadlo nastudovali 146 divadelních her, které se hrály a hrají nejméně třikrát v místě i okolních vesnicích. Psohlavce v jednom roce hráli šestkrát, Strakonického dudáka pětkrát a podobně další.

Zvlášť se tu připravovali na Rok českého divadla. Vybrali si divadelní hru J. K. Tyla Fidlovačka. Chtěli diváky překvapit výpravou. A to se jim vrchovatě povedlo. Velkou obětavostí a dobrými nápady se uskutečnilo něco, nač každý rád dosud vzpomíná. A to bez velkých nákladů. Obrovská náves byla scénou i hledištěm. Kulisy tvořily průčelí několika vesnických stavení s ozdobnými štíty a vraty, kostelíček, staleté lípy a kaštany. Nechyběla ani stará studna, jak určuje scénář. Když se potom na ztichlé večerní návsi objevil opentlený žebříňák plný vyšňořené a rozjásané vesnické chasy, zastavil na „scéně", a mládež se rozetančila, byly to nezapomenutelné zážitky pro několik stovek diváků. Režie tu opět využila jednoho z místních zdrojů, jakým je baletní soubor při Osvětové besedě. Zasloužilé členky ND sestry Siklovy, které v Ondřejově tráví svůj odpočinek, zasvěcují místní mládež do umění, které bylo jejich povoláním. Obětavý, zkušený a schopný muzikant je zlatou hřivnou pro každý amatérský divadelní soubor. Ondřejovští ji mají v mladém místním rodákovi, učiteli Milovi Řezbovi, jemuž obětavě pomáhá učitelka E. Beránková. Jimi upravená a provedená hudba přispěla k úspěchu představení.

Představení Fidlovačky bylo jedním z činů, kterým ondřejovští divadelníci a občané uctili Rok českého divadla. Konala se i přednáška historika V. Glyknera o minulosti a současnosti Národního divadla pro žáky ZŠ, výstava dokumentů ze života zpěvačky Eleonory Ehrenbergové, na jejíž hrob byla položena kytice květin za účasti některých významných členů ND: E. Hakena, Věry Soukupové, Zdeňka Jankovského, Fr. Filipovského a dalších. Umělci se potom sešli s místními divadelníky a přáteli divadla na srdečné besedě a předvedli ukázky svého umění.

Rok českého divadla byl pro ondřejovské ochotníky rokem bohaté tvůrčí práce, byl i příležitostí poohlédnout se po několika zdejších ochotnických generacích, které byly a jsou zapáleny pro své divadlo a jeho poslání.

Svou dlouholetou, usilovnou a obětavou prací získalo ochotnické divadlo mezi spoluobčany úctu a vážnost. Nezklamalo, lidé je mají rádi. Při běžných setkáních se hovoří o tom, co divadlo připravuje a co se bude hrát. O návštěvníky představení nemusí mít žádnou starost. Během jednoho dne bývá zpravidla představení již vyprodané.

Hodně se povedlo. Divadlo pomáhá vytvářet dobré vztahy mezi lidmi a lidé si společně vytvářejí v obci dobré prostředí. A že je Ondřejov vzornou obcí, na tom jistě mají svůj podíl i divadelní ochotníci.

JAN ZÁMYSLICKÝ

čtenáři se ptají...

Rádi bychom v našem závodě, kde jsou k tomu všechny předpoklady, založili amatérský divadelní soubor. Za jakých podmínek je to možné?

J. S., Frenštát pod Radhoštěm

V Zásadách činnosti a řízení kolektivů zájmové umělecké činnosti v Revolučním odborovém hnutí, schválených předsednictvem ÚRO dne 22. 4. 1981 se o zřízení kolektivů ZUČ uvádí:

1. Kolektiv ZUČ může být zřízen v různých uměleckých oborech v počtu nejméně tří účastníků – dospělých, mládeže a dětí. Členem kolektivu zájmové umělecké činnosti může být každý člen ROH a jeho rodinní příslušníci a občané z místa a okolí, kteří mají předpoklady k realizaci a rozvíjení určitého oboru zájmové umělecké činnosti.

2. Zřizovatelem kolektivu ZUČ je závodní výbor základní organizace ROH nebo kulturní zařízení ROH. Výjimečně může být zřizovatelem i jiný odborový orgán, např. KVOS, ČVOS, ÚVOS. Ke zřízení kolektivu ZUČ se vyjadřuje OOR, popř. vyšší odborový orgán, než je zřizovatel. Při jednom zřizovateli může vyvíjet činnost i několik kolektivů zájmové umělecké činnosti.

3. Název kolektivu ZUČ stanoví zřizovatel v dohodě s kolektivem.

4. Na aktivní členství v kolektivech zájmové umělecké činnosti, stejně jako na veřejnou činnost amatérů vůbec se pohlíží jako na činnost společensky prospěšnou a je hodnocena jako jiné veřejně politické činnosti pracujících.

5. Funkce vedoucího kolektivu ZUČ je posuzována jako odborová funkce.

Dohadovaly jsme se při vysílání premiéry Libuše v televizi se spolužačkou, kdo byl prvním ředitelem Národního divadla. A nedomluvily jsme se. Můžete nás rozsoudit?

N. L., Bělotín, okres Přerov

Prvním ředitelem Národního divadla byl František Adolf Šubert. Narodil se roku 1849 a zemřel v roce 1915. Ředitelem se stal ve svých 34 letech a působil v této funkci v letech 1883–1900. Byl to spisovatel a novinář, autor řady divadelních her, historiografické třísvazkové práce Dějiny národního divadla v Praze, spisů vzpomínek i prací o dramatizacích a hercích.

Má nesporné zásluhy na rozvoji Národního divadla i pronikání realismu na českou scénu.

Rok 1984 je věnován hudbě, tak jako loňský byl věnován divadlu. Bude se váš časopis nějak výrazně věnovat této oblasti?

J. Říhová, Kadaň

Náš časopis se věnuje především divadlu. Z toho vyplývá, že hudebním dílům jako takovým větší pozornost věnovat nebude, ani nemůže, k tomu účelu jsou zde jiné odborné časopisy. Ale zaměříme pozornost na ty amatérské soubory, které mají na repertoáru muzikály, hry s písničkami a podobně.

Na návštěvě u přátel

Většina mládeže divadelního souboru DOPRAPO Kulturního domu Dopravního podniku hl. m. Prahy vstoupila na půdu Sovětského svazu poprvé, téměř u finských hranic, kde leží nad Vyborgským zálivem sedm set let staré přístavní město Vyborg. Za stálého doprovodu starostlivých sovětských hostitelů — vedoucích představitelů kulturní správy leningradské oblasti a zástupce ministerstva kultury SSSR jsme denně vyjížděli za poznáváním specifické atmosféry tohoto poloostrova a několika ostrovů, na nichž se Vyborg rozkládá.

První představení se konalo v Ústřední městské knihovně, jejíž budova je světově vzácnou ukázkou rané architektury slavného finského architekta A. Aalta z roku 1935. Knihovna byla sice za války zničena, byla však věrně obnovena. Soubor DOPRAPO si vybral pro obě svá představení hlavní sál, kde Petr Kolínský vybudoval svou originální scénu zahalenou do tylu a červeného příšeří. Po krátkém přivítání se ozvaly první věty ze zakletého království Pohádky pro dva pláště, kterou na motivy hry S. Prokofjevové a G. Sagpira Nový plášť pro Vítr napsali Tomáš Masák a Alexej Pernica.

Zpočátku se počítaly číslované sny v království rusky a také Vítr v podání P. Lébla se uvedl perfektní ruštinou, takže mladí diváci byli okamžitě vtaženi do děje. Pak, kdy se mluvilo česky, jim už pomáhal výrazný pohyb, hudba a písničky Tomáše Šterna a v uzlových bodech děje opět ruština, třeba Velmi starého krále, hraného zkušeným hercem souboru J. Houbou. Díky tomu všichni pochopili jak nesmyslnost marné snahy samovolného diktátora umlčet životní písničku lidu, tak symbolickou životní sílu znovuzrozené věčně mladé písně nesené větrem do všech koutů světa.

Hostitelský vyborgský ochotnický soubor, který má své působiště v Městském kulturním domě, sehrál na počest příjezdu DOPRAPA hru B. Racera a V. Konstantinova Levák na motivy pověsti N. Leskova. Předvedli vitální, aktualizované komické scény v přiměřené nadsázce, představily se nám sympatické, výrazné herecké individuality v dobře sehraném a na bodré ruské lidové struně laděném kolektivu. Menší srozumitelnost stylizovaného archaizujícího jazyka vyrovnala živá mimika a temperament herců, jakož i jednoduchá náznaková scéna.

V roli anglické královny debutovala mladá ředitelka Městského kulturního domu Natalie Zoločevskaja, a tak jsme si po představení povídali nejen s režisérem souboru Borisem Furnem, ale též i s Natálií. Ti dva se pak doplňovali například při upřesňování názorů na úspěšnost pětatřicetileté činnosti souboru. V posledním období lze počítat k výrazným úspěchům mnohokrát reprízované představení hry I. Druceho Pták našeho mládí a hlavně pak inscenování Shakespearova Richarda III. Toto představení totiž znamená v životě souboru jakýsi rozhodující zlom. Po pětadvaceti letech se ukázalo, že najednou zůstává v souboru pouze střední a starší generace a mladí chybějí. Po náboru se téměř tři roky zkoušelo s úplně nezkušenými herci. Mladí se pro věc nadchli a vydrželi. Obecenstvo přijalo hru Richard III., trvající přes tři hodiny, se zájmem a příznivě.

DOPRAPO KD Dopravních podniků hl. města Prahy uvedlo Pohádku pro dva pláště. Na snímku je J. Houba v roli Velmi starého krále, který svou postavu mluvil v ruštině.

Ochotnický soubor z Vyborgu na inscenaci hry W. Shakespeara Richard III. pracoval téměř tři roky

Přišly však i neúspěchy, třeba hrou A. Gelmana My, nížepodepsaní nebo hrou A. Vampilova Lov na kachny. Nepodařilo se proniknout ani do jemné psychologie postav A. P. Čechova nebo uvést se stejným úspěchem jinou hru I. Druceho Svatou svatých. Příčinou nezdaru bylo buď přecenění herců nebo mylný odhad režiséra, pokud jde o myšlenkovou hloubku a interpretaci náročných divadelních textů.

Problémy přináší i sám rytmus pracovního dne, který často neumožňuje hercům nejrůznějších profesí včasný příchod na zkoušky, takže je například nereálné zavádět na počátku zkoušky alespoň půlhodinovou rozcvičku. Proto se Boris Furne orientuje spíše na počáteční relaxaci herců hned po příchodu na zkoušku a teprve potom přistupuje k vlastní práci. Před premiérou se však zkouší a pracuje třeba do dvou do tří hodin ráno.

V současném repertoáru souboru je rovněž společenská komedie mladého autora Michaila Vorfoloměјeva Svatý a hříšná, reagující na maloměšťácké nešvary některých rodin naší současnosti. Tuto hru připravili Vyborgští pro vystoupení v Československu. Pro nejbližší dobu počítá režisér se hrou, která by byla důstojným příspěvkem ke 40. výročí vítězství sovětského lidu nad fašismem, už také se zřetelem k tomu, že od roku 1969 nebyla inscenace tohoto typu do repertoáru souboru zařazena. Bude to pravděpodobně hra Olgy Berggolcové Věrnost.

Slavnostním večerem v Městském kulturním domě, kde vystoupilo také mladé Leningradské oblastní loutkové divadlo, končil pobyt ve starobylém Vyborgu. Příští den ráno za vydatného deště jsme nakládali do autobusu vše potřebné a pak už v deštivé cloně mizely mávající postavy našich vyborgských divadelních přátel.

STANISLAVA WEIGOVÁ

FOTO ALEXEJ PERNICA

(Pokračování)

Kapitolky z dramaturgie (1)

V novém ročníku našeho časopisu jsme se rozhodli otiskovat seriál nazvaný Kapitolky z dramaturgie. Zdrobnělina kapitolky je zcela záměrná a naznačuje, že se jedná pouze o stručné nastínění problémů, které se kolem dramaturgie vyskytují. Není v možnostech časopisu zabývat se jimi šířeji, byť by si to právě dramaturgie zasloužila. Chtěli jsme se také vyhnout přílišnému teoretizování, a proto jsme nakonec zvolili formu, kdy dramaturg, respektive v našem případě dramaturgyně, se bude snažit popsat postup své práce.

Někomu se možná bude zdát, že o dramaturgii toho bylo napsáno již nepočítaně a že tudíž každý ví, co to dramaturgie je a v čem spočívá práce dramaturga. Žel, není tomu tak. Stále se setkáváme s amatérskými divadelníky – a není jich málo – kteří buď vůbec netuší, nebo jenom velice vzdáleně, o čem je řeč, hovoří-li se o vhodném dramaturgickém výběru, o dramaturgických úpravách atd. Práce dramaturga, máme na mysli dobrého dramaturga, nespočívá totiž jenom ve škrtání nebo připisování. Ale o tom se už přesvědčíte z našeho seriálu. **mg**

KAPITOLKA PRVNÍ

Zahloubaný dramaturg bloumá divadlem. Neodpovídá na pozdravy, chvílemi si cosi pro sebe brumlá, a vůbec se chová podivně. Co že se mu stalo? Vytanuly mu na mysli všechny ASPEKTY PRO TVORBU REPERTOÁRU, kterých musí dbát, z nichž musí vycházet ještě před tím, než vznikne konkrétní dramaturgický plán.

Základních hledisek je několik. Musíme zkoumat diváka a region, tvůrčí kolektiv, společenské potřeby a požadavky vyplývající z funkce divadla, a teprve na místě posledním (bohužel) možná i hledisko osobních zálib a přání.

DIVÁK A REGIÓN

Každé divadlo přibližnou představu o svém divákovi má. Někde se pokoušejí anketami, průzkumy a všetečnými otázkami odhalit skutečnou divákovu podobu a jeho přání. Je evidentní, že například studentské publikum přichází s jinými požadavky než publikum vychované dlouholetou prací. Do značné míry je určující i místo působení divadla. Repertoár v lázeňském městě by měl vypadat jinak než u divadla, které pracuje ve vyhraněně zemědělské či průmyslové oblasti. Měli bychom zaregistrovat i fakt existence jiného divadla v místě, ať už profesionálního či amatérského.

TVŮRČÍ KOLEKTIV

Kolektiv tvůrců, který se na inscenaci bude podílet, výrazně ovlivňuje samotný výběr textu. Zpočátku prosté matematické hledisko: kolik je herců, v jakém věkovém složení a členění na pánský a dámský soubor (s jeho plným využitím bývají potíže největší). Další otázkou je tvůrčí potence, herecké možnosti apod. Je například jasné, zejména u amatérských souborů, že má-li v kolektivu výraznou hereckou osobnost, repertoár bude do značné míry tímto faktem ovlivněn.

Stejně důležitá je i osobnost budoucího režiséra. Nejde jen o jeho přání či požadavky, ale hlavně o jeho možnosti a schopnosti. Někdo prostě „neumí" např. komedii. Ostatní složky divadelní struktury (scénografie, hudba) mají svoje úlohy, i když snad v prvním výběru ne tak rozhodující. Ale podmíněnost vlastními technickými možnostmi je velmi podstatná. Malé jeviště bude asi vyžadovat jiný typ předloh než velký sál.

SPOLEČENSKÉ POTŘEBY A POŽADAVKY

Rozhodně jimi nemíníme tzv. festivalovky, tedy hry, které se vybírají a zkoušejí jen pro festivaly či přehlídky. To je nešvar, který zpochybňuje samotnou funkci divadla.

Jde spíše o otázky tradice, funkce divadla v dané oblasti. U profesionálních divadel pak například i o fakt začlenění do systému „Kultura mládeži". Kulturně-politický kalendář je dostatečnou pomůckou, která nám připomene, že je již na čase splatit svůj dluh některému z klasiků nebo upozorní na různá významná výročí. Divadlo má a – chce-li zůstat živým organismem – musí odrážet a reflektovat naši současnost v celém jejím komplexu.

Všechna tato hlediska (a spoustu dalších) musí mít dramaturg či člověk za dramaturgii v příslušném divadelním souboru odpovědný na mysli při svém soustavném čtení her. Tady tkví skutková podstata práce dramaturga profesionálního i amatérského. Nespokojit se s tím, že pročítám pouze zprávy či stručné synopse. Nespokojit se pouze s tituly, které jsou vydávány v současné době. Pokusit se orientovat i v dějinách divadla natolik, abychom některé oblasti divadelní kultury neopominuli vůbec. Nebát se „klasika", který se klasikem nenarodil, ale jeho pověst pramení z kvality a prověřenosti jeho textů. Nebát se hledat tituly, které ještě nikdo neuvedl – ne jako schválnost, ale co když právě před spoustou let napsal někdo hru, která je živá a aktuální i dnes? Hledejme ji!

JIŘINA TEJKALOVÁ

Ke klasikovi se dá přistupovat různě. S bázní a úctou až pietní, z čehož pak většinou vyplyne přesné dodržování textů včetně poznámek: Vejde zprava, odejde středem, nebo sice s úctou, která klasikovi přísluší, ale bez bázně, takže dramaturg udělá větší či menší úpravy v textu. Mnohdy klasický autor poslouží jako motiv, na základě kterého soubor vytvoří svou inscenaci. Občas se některý soubor vydá cestou dramaturgického hledačství a sáhne po hře známého dramatika, hře, která zapadla. Důvody mohou být různé.

Takovým titulem jsou i Šrámkovy Zvony, které nastudoval divadelní soubor Jiří z Poděbrad (snímek je ze zkoušky). Druhý obrázek nám připomíná Maryšu bratří Mrštíků v nastudování divadelního souboru z Čelákovic.

FOTO PAVEL ŠTOLL A PAVEL ŠÍMA

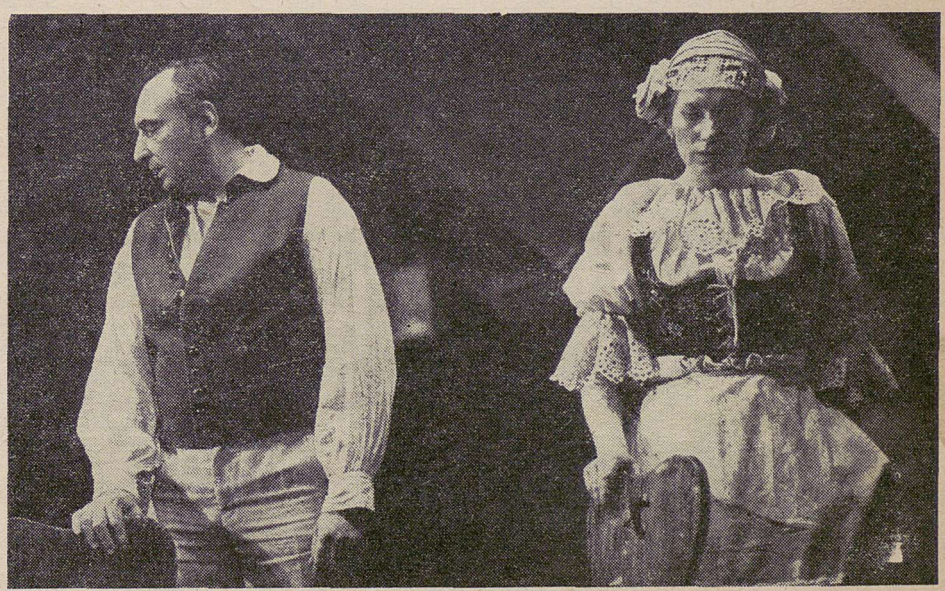

Z dějin českého divadla

Divadelní prvky ve zvycích rodové společnosti a raného feudalismu

Divadelní tvořivost na našem území má pradávnou tradici. Divadelní prvky (pantomima, tanec, zpěv, maskování, převlékání...) byly obsaženy už v kultovních a magických obřadech s českou divadelní tradicí, spadají do 4.—5. století, do doby počátků rodové společnosti slovanské u nás. Do 9. století spolu s pronikáním křesťanství na naše území se kladou počátky divadla. Jeho rozvoj počíná od 12. století, kdy církev vyčlenila pohanské zvyky a obřady, po marných pokusech je zakázat, do svých náboženských obřadů.

Divadlo raného feudalismu a krize divadla za husitství

Středověké divadlo 14. a 15. stol. vycházelo z náboženských obřadů vánočních a velikonočních, které se konaly v chrámech, později i pod širým nebem. Brzy se zdivadelnělé pořady začaly vymykat z liturgické praxe a zesvětšťovaly se. Pronikala do nich životní realita, snaha vyjádřit prostřednictvím umění skutečnost, tendence vychovávat společnost své doby a zároveň plnit i funkci zábavnou. Původně byla jazykem her latina, s proměnou obřadů v divadlo docházelo k počešťování textů. Přechod tvořily latinsko-české hry, z nichž nejznámější jsou hry tří Marií. Nejpopulárnějším a nejsvětějším textem je Mastičkář, zachovaný ve dvou zlomcích, muzejních a drkolenském. Tvořil součást velikonočních her, jeho těžiště je v parodii mastičkářského umění a sporech mezi mastičkářskými služebníky. Mastičkář odráží život středověkého tržiště a vyjadřuje touhu středověkého člověka po radostech života.

Divadlo se rozvíjelo i ve spojení s kulturou feudálů. V jejich blízkosti působili umělci, označovaní jako histrio, mimus, ioculator... Vývoj ovlivňovali potulní studenti — vaganti, dále žakéři neboli žektéři, kteří se sdružovali do skupin a bavili společnost svými produkcemi za mzdu. Společensky patřili mezi lidi deklasované. Do divadelních produkcí vnášeli postřehy o životě, kritické a satirické prvky, humorně karikující pohled na různé nešvary.

Jeviště bývalo improvizované, většinou se hrálo venku, důležitá byla slovní i mimická improvizace, zpěv, tanec. V produkcích vystupovaly některé stálé postavy, např. sluha, mastičkář, čert, sedláci a především šašci neboli blázni.

V této době byly položeny základy pro tradici divadla jako umění, rozvíjejícího se na nejširší společenské základně. Herectví se začalo ustavovat jako profese.

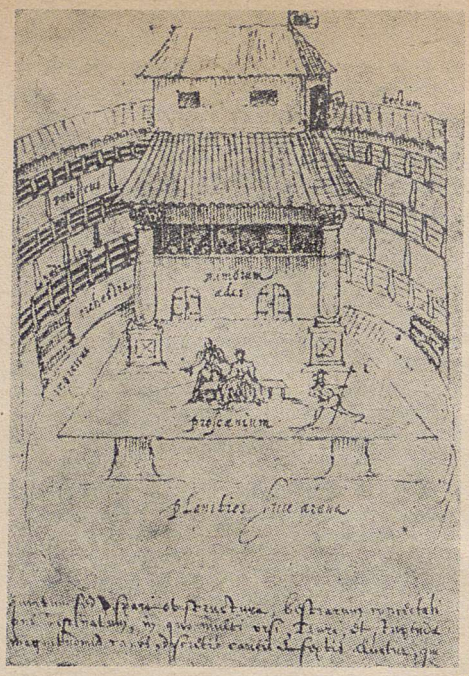

Vývoj divadla byl přerušen husitským revolučním hnutím. Husité hodnotili divadlo jako ostatní světské zábavy záporně. Udržely se jen satirické a parodické výstupy s agitačními záměry (součást průvodů), které předváděli studenti. Žakéři byli pronásledováni, herectví patřilo mezi zakázané profese. Celkové zlidovění kultury však mělo prvořadý ideový význam a velký vliv na další rozvoj divadla.

V období vlády Jiřího z Poděbrad se podmínky pro další rozvoj divadla zlepšily. Do kulturního dění začala významně zasahovat šlechta a měšťanstvo. Oblíbenou postavou této doby se stal šašek - blázen (jeho odrůdou byl šašek v panské službě, např. Jan Paleček Krále Jiřího).

Humanistické a reformační divadlo v období znovuupevnění feudalismu

Kulturní převrat tohoto období souvisel s nástupem měšťanstva, spoléhajícího na vlastní síly a přinášejícího nový životní pocit. Renesanční humanismus byl u nás doplňkem reformace. Humanistické a reformační divadlo mělo výrazné rysy dalšího zesvětšťování, uplatňování češtiny a žánrové pestrosti.

Na školách se pěstovalo tzv. školské divadlo, většinou neveřejné. Jako součást výuky se hrály překlady antických dramatiků, především Terentia a Plauta. Biblické hry vycházely z biblických příběhů a důraz kladly na náboženskou nebo moralistickou ideu, např. Hra o ctnostné Zuzaně, provedená r. 1539 na nádvoří Karolina. Nejvýznamnějším činem byl překlad německé hry Judith a Hra pěknejch připovídek podle Boccacciovy předlohy od Mikuláše Konáče z Hodiškova.

Jevištní prostor se proměnil podle antického vzoru, vzniklo tzv. terentiovské jeviště neboli princip celový. Na pódiu bylo proscénium a za ním „scéna", řada příbytků (mansionů), označených jmény postav hry, kde byli herci skryti a vstupovali do děje, když na ně přišla řada. Herecké umění kladlo důraz především na přednes a výslovnost. Hráli pouze muži.

Ze samostatné domácí tvorby je významná hra Tobiáš, komedie posvátná a nově sepsaná, kterou napsal humanista Jan Orel z Plavče. Vyzvedávala příklad lásky a věčnosti k rodičům. Tradici historického dramatu z českých dějin zahájila hra mistra Jana Campana Vodňanského (1572—1622) Břetislav, nová komedie. Vrcholem české humanistické tvorby je dílo Pavla Kyrmezera, především Komedie česká o bohatci a Lazarovi a Komedie nová o vdově. Situoval je do českého prostředí a ukázal v nich sociální rozpory doby, kritizoval nadřazenost bohatých nad hladovými chudáky, společenský úpadek, rozklad mravů, prodejnost práva a sociální nerovnost.

Katolická větev tvorby navazovala na středověkou tradici. Nejvýznamnější byla Komedie aneb Hra kratická, potěšitelná a nová o radostném vzkříšení Krista Pána od Šimona Lomnického z Budče (1552—1622). Měla lidový charakter, humorné prvky a vyznávala lásku k člověku i pozemskému životu.

Objevovaly se i hry ze soudobého života, masopustní frašky, interkomedie (neboli interludia, doplňky vážných her), např. Tragédie neb Hra žebračí se satirou na různé lidské stavy a zaměstnání. Tobiáš Mouřenín z Litomyšle napsal morality Věk člověka, Vejstupný syn a pohádkovou Historii kratochvilnost motivem očarovaných houslí.

Prvním intermediem je anonymní frašky o kupci a jeho nevěrné ženě Polapená nevěra. S názvem Salička přešla do lidového divadla a udržela se až do 19. století. S oslavou masopustu byla spojena hra Sedlský masopust z r. 1588, která se posmívala selskému stavu a zahájila negativní tradici povýšeneckého poměru k sedlákům.

Herecký projev v této době byl amatérský s důrazem na deklamaci textu a vyjádření myšlenky. Živé byly jen komické figury např. čertů.

Humanistické divadlo postupně opustilo učebny a stalo se veřejnou záležitostí. Navázalo vztah k zlidovělé starší tradici a k životu nejširších vrstev. Na venkově se setkávalo s folklórní divadelností zvyků a obřadů a vyvolávalo v život folklórní divadlo.

Divadla využívali pro své cíle i jezuité, povolaní do Čech r. 1556. Učinili divadlo svou agitační a propagační zbraní s náboženstvo-moralistickou tendencí. Hráli hry biblické a antické, morality s alegorickými prvky. Na smysly diváků působili bohatou výpravou, efektními triky divadelní mašinérie a pyrotechniky. Oslavovali katolickou církev, vládnoucí vrstvy a habsburský rod. Hráli pouze muži, herectví bylo statické a deklamační, doplněné hudbou a tancem. Velkolepé divadelní slavnosti se pořádaly na panovnickém dvoře i na dvorech šlechtických za účasti předních výtvarníků (Arcimboldo), s nákladnou a efektní výpravou, kostýmy a divy techniky.

Připravila MARIE PAŘÍKOVÁ

zápisník

POEZIE NA JEVIŠTI

Divadlo Klumlad z Nymburka se soustavně věnuje jevištnímu ztvárnění poezie. Poslední pořad Staronové souboje je montáží a zároveň konfrontací básnického slova klasiků v slavných hereckých monolozích a jazyka současné poezie v Stroji času Karla Sýse. Autorkou pořadu je Eva Hrubá. **(tv)**

DOČKALI SE

Po tříleté přestávce bylo vloni na podzim opět otevřeno Městské divadlo v Turnově. Renovace si vyžádala náklad dva a půl miliónu korun. Prvním představením, které tu občané Turnova zhlédli, se stala Čapkova Matka. Sehrál ji dramatický odbor Antonín Marek JKP ROH a v hlavní roli hostovala zasloužilá umělkyně Jiřina Švorcová. **(tv)**

O ŽIVOTĚ A DÍLE J. K. TYLA

Archív města Plzně má velké bohatství rukopisů a korespondence Josefa Kajetána Tyla. Jsou mezi nimi Tylova školní vysvědčení, žádost o povolení sňatku z roku 1839, smlouva se Stavovským divadlem, v níž se zavazoval, že jako dramaturg této scény napíše v průběhu zimní sezóny dvě původní hry a šest dalších přeloží.

Z Tylovi korespondence s přáteli lze vyčíst jeho svízelnou a trpkou finanční situaci, seznámit se s jeho názory na českou žurnalistiku, potížemi s rakouskou cenzurou i s úsilím o založení vlastní divadelní společnosti. Lze tu nalézt i některé rukopisy Tylových her – Tvrdohlavé ženy, Strakonického dudáka, Jiříkova vidění a především Fidlovačky s naší národní hymnou. **(čtk)**

ČESKOSLOVENSKÁ PREMIÉRA?

Divadelní soubor TJ Sokol v Novém Hrádku nastudoval loni hru leningradského S. V. Rodinova Poslední výslech. Hra ze současnosti je pozoruhodná tím, že nebyla dosud sehrána u nás žádným z profesionálních divadel a zřejmě ani ochotnicky. Před několika lety byla uvedena její premiéra v Leningradském akademickém divadle komedie k výročí VŘSR a měla velký ohlas. Herecky mimořádně náročnou hru režíroval Josef Tejkl. **(ob)**

DOBRÁ MYŠLENKA

Závodní klub JAS ROH Dobruška uspořádal loni pro nejaktivnější členy divadelního souboru F. A. Šubert a jejich manželky zájezd do Adršpašských a Teplických skal. Sledovalo se tím i prohloubení přátelství s úpickými ochotníky navázané v Dobrušce po sehrání Hry o Dorotě od E. F. Buriana k Roku českého divadla. Upevnily se vzájemné vztahy a prodiskutovalo se mnoho otázek týkajících se života souborů. **(as)**

DĚLNICKÉ DIVADLO Z BRNA HRÁLO V PRAZE

Ve dnech 5. a 6. listopadu minulého roku hostovalo v pražském Branickém divadle Dělnické divadlo z Brna. Sehrálo dramatické představení filozofické bajky L. N. Tolstého v úpravě M. Rozovského Příběh koně. S touto hrou navštívil soubor řadu měst a byl velice úspěšný na 52. Jiráskově Hronovu a zvláště pak na národní přehlídce ruských a sovětských her ve Svitavách, kde získal Putovní pohár A. P. Čechova. Na vynikající úrovni souboru se podílí režisér Divadla bratří Mrštíků Pavel Rímský, který také představení režíroval. Pražané měli příležitost seznámit se nejen s jedním ze špičkových amatérských divadelních souborů ČSR, ale i s jedinečnou a neopakovatelnou inscenací. **(as)**

HRAJÍ PRO DĚTI

V Roce českého divadla nezapomněl Divadelní klub při Všeodborovém domu v Kraslicích – členský soubor SČDO ani na dětského diváka. Připravil pohádku osvědčeného autorského tandemu Novák–Oubram Jak se kradou princezny. Režisér Pavel Los svěřil titulní role mladým začínajícím členům souboru Jitce Kuboňové, Josefu Ježkovi a Radku Slámovi. Všichni odevzdali poctivý kus práce. Hráli nejen s chutí, ale dobře zvládli i choreografické ztvárnění půvabných písniček, které jsou součástí hry. Jen v Kraslicích vidělo tuto hru téměř tisíc nadšených dětí. Od ledna letošního roku nabízí soubor tuto pohádku zájemcům spolu se hrou pro dospělé. Jsou to povídky amerického humoristy O'Henryho, které zdramatizoval K. M. Walló pod názvem Poctiví společníci.

JAN MACHÁČEK

MY OD DIVADLA

Takový je název nové knihy Adolfa Branalda. Jejím námětem jsou životy herců českého jeviště v období více než sta let. Autor v ní podává obraz spíše zákulisí než divadelní scény. Začíná vyprávěním o Františku Krumlovském, představiteli romantismu, a časově se uzavírá příběhy ze života národních umělců Františka Kovaříka, Františka Smolíka a Otylie Beníškové. Jde o etapu, která začíná Boudou na Koňském trhu a končí v době, kdy se českému divadlu dostává netušeného rozvoje. Kniha vyšla v nakladatelství a vydavatelství Panorama, edice Umění, k Roku českého divadla. Je bohatě ilustrována národním umělcem Cyrilem Boudou. **(as)**

PODZIMNÍ FESTIVAL

Loni se konal na počest Roku českého divadla již pošestnácté Týnišťský divadelní podzim. Přehlídky se od 6. do 29. října zúčastnilo pět ochotnických divadelních souborů Východočeského kraje s inscenacemi českých autorů a na počest stého výročí založení divadelního odboru Jirásek. Festival uzavřel týnišťský divadelní odbor Jirásek JZK ROH báchorkou J. K. Tyla Tvrdohlavá žena v režii ing. Luboše Hlaváčka. **(as)**

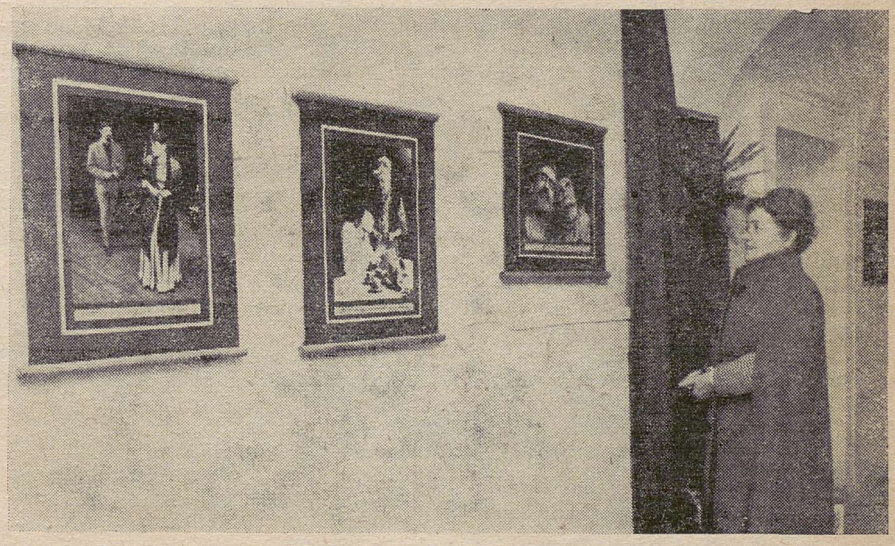

VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ PAVLA ŠÍMY

K Roku českého divadla uspořádal výstavu ze svých fotografií spolupracovník našeho časopisu Pavel Šíma z Žatce. Soubor působivých snímků, které vznikaly převážně při ochotnických představeních a na přehlídkách především v Severočeském kraji a které mnozí znají ze stránek Amatérské scény, byl vystaven nejprve v Žatci, pak v Lubenci, v říjnu 1983 v novém výstavním sále na státním zámku Krásný Dvůr (odtud jsou naše snímky) a posléze v Lounech. O úspěch se zasloužili pořadatelé i sám autor, který fotografiím a jejich nápaditě instalaci věnoval nemálo svého volného času. Patří mu poděkování a současně vyjádření vděku celé ochotnické divadelní obce: představení se odehrají, žijí ve vzpomínkách, posléze jsou zasunuta do pozadí jinými, novými. Fotografie uchovává, co by bylo nenávratně ztraceno. Je nejen dokumentem pro archívy souborů a jejich zřizovatelů, je cennou památkou pro scénografy, režiséry a především herce. Oživuje dávné vzpomínky a zážitky, atmosféra, tvář i gesta jsou na ní věrným obrazem uplynulých chvil, jež tak mohou zůstat stále s námi a pak i cosi vypovědět potomkům. Pro to všechno tedy ještě jednou dík, Pavle Šímo. **(jak)**

(Z ochotnického zákulisí)

Račte si přičichnout

Pan Němec kdysi zažil v zimě na jevišti v hospodě rozkošnou příhodu. „Čekal jsem za jevištěm na svou narážku a usedl jsem na okamžik na okenní parapet. Potom jsem vyšel na jeviště. Jen jsem vstoupil a popošel, vidím, že můj partner, který mě viděl zezadu, sotva se udrží smíchy. Co je?, myslím si, říkám nebo dělám něco špatně? Nebyl jsem si žádné chyby vědom. Hrál jsem takového důstojného, vznešeného, blahobytného pána, byl jsem dobře oblečený, na hlavě černý tvrďák, vešel jsem s největší důstojností, jaké jsem byl schopen. Když jsem však popošel, obrácen zády k lidem, v hledišti propukl hurónský smích. Nešťastný parapet, na který jsem si předtím sedl! Někdo tam položil kulatý papír s krajkou od dortu. Byl lepkavý od cukru, posetý hnědými kakaovými skvrnami. Tak jsem si, coby vznešený pán v tvrďáku, nesl vzadu na sedací části velice „důstojnou ozdobu".

●

Kdysi dávno stala se jednou v Kamenici nad Lipou, zásluhou herce komika (aniž by chtěl), z tragédie komedie. Tenkrát se o Dušičkách všude hrávala truchlohra „Mlynář a jeho dítě". Také Kameničtí si vybrali Raupachovu truchlohru pro ten čas. Lidé si přišli ze hřbitova do divadla poplakat. Komik Chalupa ovšem v této hře hrát nemohl. Bylo mu líto zůstat stranou, přišel tedy aspoň pomáhat za kulisy. Což o to, pomocných rukou bylo vždycky třeba. Tenkrát nebyla ještě taková jevištní mechanika jako dnes, žádné kouzelné triky s pomocí světel, žádné měsíční, sněžné a bůhvíjaké reflektory, i sníh musel padat „ručně". Za nějakou zástěnou, snad představující hřbitovní zeď, stál Chalupa a dva jiní, na uzoučké poličce měli před sebou umyvadla naplněná nastříhanými papírovými vločkami, které měli sypat na jeviště v jednom z nejtruchlivějších okamžiků. Chalupa bez svého obvyklého úsměvu, zvážnělý chmurným dějem i svou důležitou funkcí, opřel se důkladně o polici, aby nabral řádnou hrst sněhu — a čert ví, jak se to stalo — nějak víc se naklonil, umyvadlo se převrhlo, letělo dopředu, vločky zavířily jako v metelici a za tím vším se převážil a letěl rovnou po břiše právě doprostřed jeviště i nešťastný sypač v celé své mohutnosti. Bylo, to se ví, po tragédii. Ale lidé se v těch posmutnělých dnech aspoň jedenkrát vydatně zasmáli.

●

Brzy po převratě v 45. roce hrála jsem jednu ze svých nejmilejších rolí, princeznu Kačenku v Jiráskově hře „Pan Johanes". Byla jsem velmi mladá a tou rolí dokonale očarovaná. Když jsem stála na skále a žehnala klečícím lidem u svých nohou, zapomněla jsem ve svém nadšeném vytržení, že se mám ztratit do skály, aby pan Johanes mohl dohrát to jednání. Marně na mne zezadu kýval Salakvadra, marně vystrčil Johanes hlavu a zase se schoval, já stála jako socha a žehnala a žehnala. Lidé už sami zdvihali hlavy a já si myslela: „Proč tak dlouho nezavírají oponu?" Teprve za hodnou chvíli mi to došlo, honem jsem vešla do skály a pan Johanes mohl konečně vystoupit a pronést svou hrozbu. O přestávce se mne potom v šatně zeptal: „Kačenko, na kolik staletí jste národu požehnala?"

●

Ani brepty nejsou amatérské scéně cizí. Velmi trefné přeřeknutí nás postihlo při představení Radúze a Mahuleny. Hrála jsem Runu. Můj manžel Stojmír mi vymlouval mou nenávist k Mahuleně. Měl říci: „Vždyť její porod tě stál téměř život!" Vláďa však vyhrkl: „Vždyť její život tě stál téměř porod!" Což byla konečně taky pravda.

●

I na dětském jevišti si někdy zařádí skřítek Puk. Dodnes v našem souboru Lipka vzpomínáme s úsměvem, jak debutovala u nás před léty malá Jana. Hrála páže v pohádce „Kocour v botách". Nesla tác s nějakým vybraným pokrmem na královskou tabuli. Měla se poklonit a říci jedinou větu: „Jasnosti, račte si přivonět!" To byla celá její role. Po třikrát si vedla velmi dobře. Při čtvrtém představení snad jí už stoupla sláva do hlavy či co — zkrátka najednou jí to jaksi vysadilo: „Jasnosti, račte si — račte si" — koktala už skoro plačtivě, ale najednou vyhrkla vítězně tím svým sladkým, vysokým hláskem: „—račte si přičuchnout!"

JARMILA HANZÁLKOVÁ

O požadavcích na moderního režiséra

Chci a mluviti budu o režiséru, poněvadž skoro žádný výkon při reprodukci dramatické nelze si bez něho mysliti.

Jest mnoho povolaných, ale málo vyvolených. Jest mnoho režisérů, ale málo režisérů dobrých, vpravdě dobrých, nejméně ideálních. To o režisérech povolaných. Jest ale mnoho i nepovolaných. O těch mluviti raději ale nechci. Snad ku konci neb příležitostně si na ně posvítím.

Mějmež na paměti, že režisér jest prvním a jediným vykonavatelem dramatického spisovatele, kterýž jest jeho duší, kterémuž spisovatel podává pln naděje své dílo, na němž závisí často vítězství i pád kusu u publika divadelního.

Režisér proto musí být bezpodmínečně muž hluboké vnitřní inteligence.

Režisér nesmí býti uhlazenosti pln a povrchní.

Režisér musí být muž, jenž dovede myslet.

Režisér musí umět kus promyslet a probádat jako neprozkoumanou pevninu.

Režisér musí býti jako hodinář: sestaviti, sestrojiti kolečka k sobě tak, aby hodiny dobře šly.

Režisér jest architektem na rozdíl od spisovatele, který jest projektantem díla. Herci jsou sloupy, základy stavby, okrasou i materiálem.

Dobrý režisér zná přírodu, lidstvo i jeho život.

Režisér má býti pevný, ne viklavý, vrtkavý, sporům se vyhýbati a spory vzniklé ze žárlivosti a řevnivosti umělecké dovést urovnávati a se všemi v dobré přátelské shodě žíti.

Mluví se a píše, že režisér má znáti teorii dramatického umění, vývoj, historii, kulturní dějiny, etiku, estetiku, filozofii, výtvarné umění a literaturu světovou a jiné a jiné, řekl bych: ne, to vše znáti nemusí.

Režisér však musí znát především zákony divadelní. Zákony v divadle vnitř i navenek působící. Jsa povšechně vzdělán, musí míti od přírody nadání svou duší. Svými city hledati cestu. Tak jako umělec vůbec, tak i režisér k tomu musí být zrozen. Režisérem musí býti muž hlubokého, prozíravého talentu, muž všestranně vzdělaný, myslící a naskrz inteligentní. Musí míti ducha, jako by sám spisovatel, ale spisovatelem býti nemusí zcela žádným.

Ku konci této kapitoly maličký případ z praxe.

Jeden z větších ochotnických spolků měl hráti hru domácího mladšího autora, známého v onom spolku. Aby hra lepšího měla úspěchu, nabídl se autor převzíti režii. Nikdo proti tomu nic nenamítal a každý s radostí nabídku páně autorovu přijal. Ani starý, zkušený a dobrý režisér nežárlil, byl přítelem spisovatele a sliboval si sám režii autorovou přímo dobrého úspěchu.

Ale jen jeden večer měl pan autor režii! Znaven byl on, znaveni i účinkující. Marné bylo vysvětlování, marné ukazování tak či onak to nebo ono má se státi, bezvýznamné bylo předříkávání té či oné řeči. Ničeho nesvedl. Ba, často docílil opaku. Rozčilením hoře, žádal režiséra za převzetí režie. A starý režisér se pousmál, stiskl autorovi dobrácky ruku, vzal otěže do rukou a — kus byl sehrán s největším úspěchem. Šťasten přiběhl autor k režisérovi, a podávaje mu obě ruce, děkoval a pravil blaženě se usmívaje: To bych byl ten svůj kus zoral, kdybych měl režii, že bych jej snad nebyl ani sám poznal...

(Z učebnice Vojty Táborského Základy režie a dramatické reprodukce z r. 1902 vybral pro Amatérskou scénu 1970 Pavel Dostál.)

ŽBLUŇK A STOLETKA

Koncem osmdesátých let minulého století bývalo v Praze několik pověstných zapadáků, knajp a krčem. K těm dávno zašlým místům lidské bídy patříval také Deylův „Žbluňk" a stará „Stoletka". V takových obskurních podnicích se lidé bavívali všelijak. Dokonce i improvizovanými divadelními představeními. Taková se například, pravidelně téměř deset let, konávala ve starobylém sklepě Pakoměřické pivnice, jež patřila hostinskému Mamertovi Deylovi (bývala v Rybné ulici č. 26), i ve staré Stoletce.

Klenutému sklepení U Deylů, jak se také Pakoměřické pivnici říkávalo, dali jeho stálí návštěvníci jméno „Žbluňk". Kdysi dávno byla v domě jateční porážka a prostorný sklep snad sloužíval jako lednice k ukládání masa. V podzemí „Žbluňku" nebyl žádný přepych ani hostinské vybavení. Sedávalo se na zemi, na troše slámy, na bedničkách, nebo na čem se vůbec dalo. Nápoje ani jídla se tu nepodávaly.

Do Žbluňku se sestupovalo po příkrých kamenných schodech zvláštním vchodem. Zdejší společnost měla svou vlastní samosprávu. O „kulturu" se v Deylově sklepě staralo několik místních „umělců". Sami si skládali improvizované divadelní výstupy a také je hráli. Divadelní scénou bez opony bylo ve Žbluňku sklepní zákoutí, osvětlované starou petrolejkou s věčně začouzeným cylindrem. Herecký kompars sestával ze tří ochotníků: Frühaufa, Muzikáře a Dejmka. Kostýmní vybavení scény nebylo nijak nákladné. Naruby obrácené kabáty, někdy na hlavě čáka ze starých novin s papírovým střapcem, nebo i bez něj. Orchestr zastávali dobrovolníci, koncertující na hřebeny i na kudly obalené cigaretovým papírem. Když se herci náhodou nenašli, pořádával se jen „koncert" Byl při něm tančen „prkeňák", tanec, při němž křepčil každý sám, s tělem strnule vzpřímeným, přičemž se v obličeji nesmělo hnout ani brvou. Mnohdy sem pozvali i známého potulného komedianta, jenž za honorář několika cigár nebo sklenky slivovice uspořádal pro diváky „extra - gala" představení.

Na jaře roku 1889 byla ve Žbluňku s velkým úspěchem předváděna zbrusu nová hra ve zlodějsko - pepické hantýrce. Jmenovala se Doběhnutý numero, což rozšifrováno znamenalo Napálený policajt. Autorem byl jeden z obyvatelů Žbluňku s literárními ambicemi, zloděj Matěj Máslo, bývalý obuvník. Hru složil ve vyšetřovací vazbě c. k. policie, „ve věži" novoměstské radnice. Řečené drama mělo jednoduchý, ale zato velice živý děj. Dva nenechavci ukradnou v krámku v Kotcích boty. K tomu se nahodí policejní strážník. Prohlásí oba zloděje za zatčené a chce je odvést na direkci. Ti se ovšem vzpouzejí a nakonec strážníka při tahanici srazí na zem, svléknou jej z uniformy a pořádně mu přitom nabijí. Poté se jeden ze zlodějů oblékne do ukořistěného stejnokroje. Na hlavu si narazí papírovou čáku s třapcem, nahražujícím kohoutí pera na policistově klobouku. Mávaje dřevěnou šavlí, odvádí za velikého halasu i smíchu obecenstva zničené a do naha odstrojené „numero" z jeviště.

Do Deylova Žbluňku občas nečekaně vpadla policejní šťára, která tu zle řádila.

Když se koncem devadesátých let minulého století Mamert Deyl, propadlý dluhům, nemoci a alkoholu, oběsil na stromě v chuchelském lesíku a jeho žena záhy na to tragicky zemřela, byla Pakoměřická pivnice se vším všudy uzavřena. Byla to veliká pohroma pro všechny sem docházející. Museli si hledat jiná útočiště, jichž tenkrát v Praze při provádění asanací ubývalo. Kterási dnes již neznámá rozbolestněná básnická duše složila na „Deylovic" dojemný popěvek:

Ruťa — tuťa, ruťa — dra,
nejsou už Dejlovic,
Kaprovi též v asanaci
hledí smrti vstříc!
Padne Platnýřská ulice,
to nás, ach bólí nejvíce,
pak s Liškovic — a to není žert,
i Lojzu veme čert!
U Lusků Pepík Kuňadra
nezaválí už svý ruťa — drá!
Pryč potom ruml z Prahy odejde
a tak: světe ádijé . . .!
M — tata — ádijé . . .!"

Dalším místem, kde byla konána v Praze podobná představení, byla někdejší stará Stoletka. Byl to nejdřív hostinec na Zbořenci, velmi špatné pověsti a později jej předělali na kavárnu. Lokál staré Stoletky byl prostorný, klenutý (bývala zde kdysi kovárna), po léta nevymalovaný. Bylo zde při zdech jen několik starých stolů a lavic. Hostinský šenk byl v laťkovém ohražení. Šenk i lokál osvětlovaly dvě petrolejky. Nad vchodem do hostince ve Václavské ulici, kde Stoletka sídlívala, visela velká lucerna s červenými skly.

Také ve Stoletce vznikla a byla místními hosty prvně sehrána divadelní hra, nazvaná případně Stoletka. Její děj měl skutečný podklad a jeho protagonisty byly opravdové osoby ze Stoletky.

Ve hře, jejíž text se zachoval, vystupovali: Jáchym Slavík, hostinský ve Stoletce, Tomáš Tatar, venkovan z Krkonoš, otec hlavního hrdiny kusu Václava Tatara, sběhlého studenta medicíny. Dál pak Frantík a Sojka, zedníci, toho času pobudové, sekretář Jozífek, hledaný defraudant z pankrácké „vily", sklepnice ze Stoletky, milenka „hezkého Tóny". Zbývajícími představiteli hry byla stará harfenice, detektiv Pražák a Petr Rákosník, náčelník lupičské bandy a bratr sklepnice Lenky. Rákosník ve hře vystupoval v nevděčné a tragické roli morálního zhoubce ze studií odběhlého Václava Tatara, jehož zavlekl do bídy a opovržení.

Hra vzniklá ve Stoletce byla pak s úspěchem hrána v Praze i na venkově a dokonce, jak se tradovalo, i za mořem — v Americe. V Praze ji prvně uvedla smíchovská Švandova Aréna s představitelem hlavní role Bohumilem Kolářem.

DANIEL MAUDŘÍK

Výběr pro vás

Dilia

Aleš Fuchs: Příběhy z Dekameronu
(5 m, 4 ž; dekorace: v opuštěném paláci)

Grigorij Gorin: Dům, který dal lidem Jonathan Swift
(přel. J. a R. Pochovi; 13 m, 2 ž, kompars; dekorace: náznaková)

Koljo Georgiev: Čtvrtý a pátý stupeň Richterovy stupnice
(přel. T. Videnová; 3 m, 4 ž; dekorace: pokoj)

Jacek Janczarski: Umřít smíchy
(přel. I. Lexová; 2 ž, dekorace: náznaková)

Ivan Radoev: Buvol
(přel. M. Vojta; 2 m, 4 ž; dekorace: náznaková)

Jerzy Zurek: Po Hamletovi
(přel. I. Lexová; 17 m, 2 ž, kompars; dekorace: náznaková)

Mika Waltari: Dveře do tmy
(přel. M. Hellmuthová; 9 m, 5 ž; dekorace: náznaková) – devizově vázené

MIROSLAV SOVJÁK NEVDĚČNÍK

Již v minulém čísle AS jsme upozornili ve výčtu vydaných textů na tento titul původní české novinky, jejíž čs. premiéra byla ve Slováckém divadle v Uherském Hradišti. Mnozí si tento Sovjákův příběh vybaví při zmínce o snímku Víkend bez rodičů, jehož vyznění bylo ale oproti divadelní verzi méně kritické.

Ústředním hrdinou Sovjákovy „hořké komedie" je šofér Milan Nedoma, klukovský frajer, samý žertík, samá nevázanost, věčně bez peněz, zato s bohatstvím ženského zájmu. Po incidentu s náměstkem si naplánuje pomstu, jejímž prostředníkem či spíše obětí má být náměstkova dcera, na níž začne uplatňovat celou škálu svých osvědčených prostředků k okouzlení. Leč všechno dopadne jinak, protože jeho „plánování" a jeho žertíky jsou tady jen učednickými pokusy. Dcerunka ze „správné" novodobé měšťácké rodiny si ho spolu se svými rodiči brzy omotá kolem prstu a dokonale zkrotí. Z džínového kluka se postupně stane cílevědomý a bezohledný kariérista v slušivém obleku s kravatou, protože tchán mu zařídí lepší místo. Ze svobodárny se přestěhuje do komfortní vily. V teple a suchu, v pohodlí a u bohatého stolu velice rychle zapomene na bývalé kamarády, na mnohá předsevzetí. Sice se jednou pokusí o jakousi revoltu, ale nakonec se přizpůsobí.

Většina děl současné dramatické tvorby straní mladým, vyzdvihuje jejich přirozenou touhu po spravedlnosti, pravdivosti i jednotě slov a činů, a pomíjí řadu negativních rysů,které se u mladších generací objevují. Proto je Sovjákův přístup zajímavý a navíc humorně kritický. Poskytuje také dobré herecké příležitosti a po režijní stránce není hra tak náročná.

ALEŠ FUCHS PŘÍBĚHY Z DEKAMERONU

Boccaciův slavný Dekameron zlákal již nejednoho tvůrce k adaptaci, moderní parafrázi, či pouze inspiroval vznik nových děl. K těm posledním lze zařadit divadelní hru Aleše Fuchse, známého především z publicistické a kritické tvorby. Jeho „veselé příběhy z času moru" se odehrávají v opuštěném paláci nedaleko Florencie roku 1348.Jejich hlavním aktérem je potulný komediant Filippo, který otevírá hru svou úvahou o světě, o ženách a mužích, o vztazích mezi nimi.

Ve Florencii zuří mor, všichni před ním prchají z města ven. Tak se Filippo uchýlí pod střechu liduprázdného paláce a záhy tam hledá útočiště skupina mladých mužů i žen. Všichni jsou utrmáceni a vystrašení z možné nákazy, jejich šat nese stopy „lepší společnosti". Filippa považují za domácího pána a majitele zámku. Ten je nejprve při tom nechá. Dům a jeho sklepy dají celé společnosti jíst a pít, co hrdlo ráčí. Filippo se nepozorovaně převlékne za nemocného pocestného a do rozjařené společnosti tak znovu vnese děs. Pak se Filippo ujme organizace společenské zábavy. V místnostech paláce se najde spousta kostýmů, které vyvolávají různé představy a nálady, a tak se zrodí nápad vyprávět a předvádět příběhy, aby všichni zapomněli na nebezpečí moru i na své postavení utečenců. Prostopášné historky o milování, o prohnaných a zkažených mniších, jak je známe z klasické předlohy, jsou podnětem k úvahám o osudu člověka v rozhodujících životních situacích. Vtipný dialog, barvité figury a figurky, které osmice účinkujících postupně představuje, patří k velkým přednostem této herecky i divácky lákavé hry.

HELENA ŠIMKOVÁ

POHÁDKY JANA WERICHA (Zdramatizoval KAREL TEXEL)

Werichovy pohádkové příběhy sice využívají známé motivy z lidových pohádek, avšak jejich jadrný jazyk a nepřekonatelný humor z nich činí osobité autorovo dílo. Na tři z nich zaměřil svoji pozornost známý autor a režisér divadla pro děti a mládež – Divadla J. Wolkra – Karel Texel a dal jim jevištní podobu. První z nich – František Nebojsa – vypráví o nebojácném Františkovi, kterého pozve hospodský, aby mu vyhnal z hostince strašidla. Hrdina zjistí, že hlavní duch je zakletý bývalý nepoctivý hospodský. Vysvobodí ho uštědřením tři poctivých facek.

Královna Koloběžka První s příběhem o chytré rybářské dcerce, kterou si pro její vtip oblíbí sám pan král. Vezme si ji za ženu, ale s podmínkou, že se mu nebude plést do soudních pří. Královna slib nedodrží a král ji vyžene s tím, že si na cestu může vzít,co je jí nejmilejší. Ona si vybere krále, a tím je on zcela překonán a vzdává se vlády v její prospěch.

Trojlístek z Werichových pohádek uzavírají Tři veteráni. Tři vysloužilci dostanou od skřítků tři kouzelné dary: Pankrác zázračný klobouk, z něhož lze vyčarovat všechno možné, Servác měšec, z něhož neubývá dukátů a Bimbác harfičku vyčarovávající vojáky. O jejich kouzelné předměty je připraví chytrá princezna Bosana, o jejíž ruku se chce ucházet Bimbác. Vysloužilci se tedy vydávají ke skřítkům, a ti jim dají pro princeznu jablka, po nichž jí naroste velký nos. Z hrůzy jim vrátí odcizené kouzelné dárky a oni ji čarovnými hruškami zase zbaví nevítané ozdoby.

Texelova dramatizace Werichových pohádek bude jistě obohacením nabídky titulů pro soubory hrající pro děti a mládež. Je to text mající zaručenou literární hodnotu, ale jeho inscenování potřebuje pokud možno zkušenějšího režiséra.

VĚRA ŠEDÁ

Z NOVÝCH KNIH DIVADELNÍHO ODDĚLENÍ MĚSTSKÉ KNIHOVNY V PRAZE

Burov Albert: Herec a obraz (hercova práca). Bratislava, Obzor 1980 (S 11603)

Černý František: Tylovo divadlo. Průvodce jeho historií a budovou. Praha, Národní divadlo 1983 (S 12415)

České divadlo 3. Stručné dějiny českého divadla od počátku do roku 1918. Praha, Městská knihovna 1983 (JD 80/3)

Deylová Eva: Romeovy děti. Praha, ČS 1983 (S 12266)

Dvořáková Zora: Josef Zítek. Národní divadlo a jeho tvůrce. Praha, Melantrich 1983 (S 12340)

Hořínek Zdeněk: Úvod do praktické dramaturgie. Praha, Ústav pro kulturně výchovnou činnost 1981 (S 11993)

Hostinský Otakar: O divadle. Sborník statí a studií. Praha, Divadelní ústav 1981 (S 12233)

Kovářík František: Kudy všude za divadlem. Praha, Odeon 1982 (S 12319)

Kožík František: Fanfáry pro krále. Eduard Vojan a jeho doba. Praha, Melantrich 1983 (AA 25973)

Národní divadlo. Praha, Panorama 1982 (S 12251)

O současné české režii. Praha, Divadelní ústav 1982 (S 12234/1)

Páleníček Ludvík: Jindřich Mošna. Praha, Melantrich 1983 (S 12323)

Seydl Zdeněk: Kostýmy. Praha, Divadelní ústav 1977 (S 10830) **MARIE PAŘÍKOVÁ**

amatérská scéna

ROČNÍK 21

(OCHOTNICKÉ DIVADLO, ROČNÍK XXXI)

Měsíčník pro otázky amatérského divadla a uměleckého přednesu. Vydává ministerstvo kultury ČSR v nakladatelství a vydavatelství Panorama 120 72 Praha 2, Hálkova 1. Vedoucí redaktor Ladislav Vilímec. Redakce Michaela Grimmová. Grafická úprava Milan Hodík. Redakční rada Ivan Bednář, Helena Beránková, Jan Císař (předseda), Jarmila Černíková, Zdeněk Hořínek, Karel Jiráček, Vladimír Just, Milan Kyška, Ladislav Lhota, Eva Machková, Jaroslav Šindelář, Vítězslava Šrámková. ADRESA REDAKCE: 100 00 Praha 10, Mrštíkova 23, telefon 781 48 23. Tiskne Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 5, provoz 53, Vyškov, Komenského nám. 1, 682 01 Vyškov. Rozšiřuje PNS. Rozšiřuje PNS. Informace o předplatném podá a objednávky přijímá každá administrace PNS, pošta, doručovatel a PNS – ÚED Praha, Ostrava a Brno, tř. Obránců míru 2. Objednávky ze zahraničí vyřizuje PNS – ústřední expedice a dovoz tisku Praha, závod 01, administrace vývozu tisku, Kafkova 19, 160 00 Praha 6. Cena jednotlivého výtisku 4 Kčs. Roční předplatné 48 Kčs. Číslo 1/1984 redakčně uzavřeno v listopadu 1983.

© Panorama, Praha 1984

46 027

Vysoké nad Jizerou

Krakonoš s mohutným vousem a pořádnou sukovicí, krojovaná lidová muzika – ano, záběry fotografa Antonína Jandy nemohou být odjinud než z Vysokého nad Jizerou, kde se každoročně počátkem podzimu scházejí soubory z vesnic a zemědělských družstev, aby se pochlubily výsledky svého divadelního snažení. Fotografiemi si připomínáme inscenace loňských účastníků národní přehlídky: divadelního souboru ZK ROH Moravských skláren Květná – Její pastorkyňa G. Preissové; divadelního souboru J. Honsy ZK ROH Moravských skláren Karolinka – Josef Švejk J. Haška; divadelního souboru SZK Bystřice u Benešova – Radúz a Mahulena J. Zeyera. **mg**

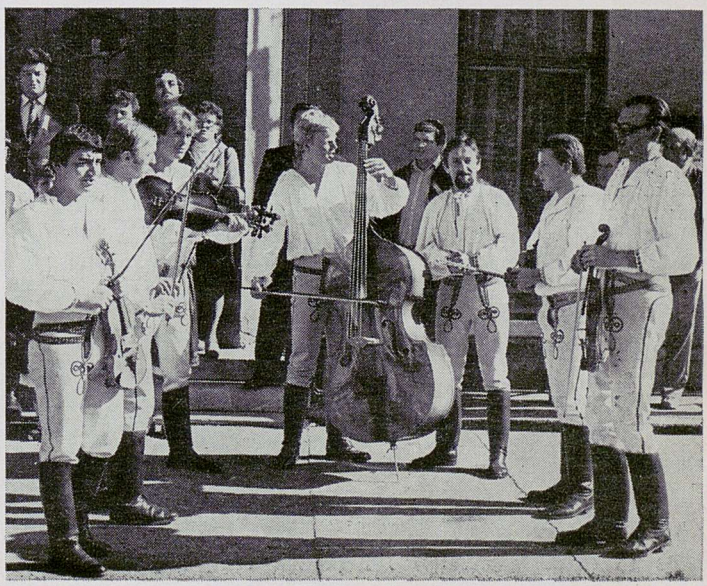

Po slávě netoužím

Na loňském Festivalu mladého amatérského divadla v Poděbradech se objevil poprvé. Poprvé stál také na jevišti. Jako herec i jako autor. Studie požáru, jak se jmenovala hra, vznikla jako herecká etuda. Spíš do šuplíku. Ale nezapadla do něj. Přišel kamarád, přečetl si ji a řekl, že by se to dalo zkusit zahrát. Proč ne? A tak autor Pavel Zeman začal škrtat, přepisovat a připisovat. Studie požáru měla původně pár stránek.

O svém hereckém debutu Pavel říká: „Hraní jsem nemyslel vážně, donutil mě k tomu kamarád. Původně jsem se totiž domníval, že seženeme lidi, kteří by tu věcičku zahráli, ale nesehnali, a tak jsem vlastně z nouze musel hrát sám. Boju Houdkovou, která mi dělá hereckou partnerku, jsme přemluvili v autě při jedné cestě ze Slaného, aby to zkusila. Na rozdíl od Boji, která to s divadlem už zkoušela a hrát chtěla, jsem divadlo nikdy nehrál. Jo, kdysi nás známí párkrát nechali hrát v hospodě, ale to bylo spíš takové kolektivní blbnutí než divadlo. Takže vlastně až loni to bylo vážnější stanutí na divadelních prknech. Měl jsem jedinou výhodu — byl jsem zvyklý vystupovat před lidmi, tedy spíš jako zpěvák, takže jsem neměl takovou trému."

Bývá zvykem, že divadlu se začínají lidé věnovat buď již v dětském věku nebo o něco později, v pubertě, těsně po ní. Pavel tedy již dávno odrostl dětským střevíčkům, ba i pubertální věk má za sebou.

„Proč jsi se rozhodl, vedle toho, že nebyl nikdo jiný, hrát? Toužíš třeba po slávě?"

„Po slávě už dávno netoužím, tudíž se nechci proslavit. Kdysi jsem po ní snad i toužil, před deseti a více lety. Vlastně co to je sláva?"

„Sám sis napsal, sám sis zahrál. Cítíš se být víc autorem nebo hercem?"

„Necítím se být ani tím, ani oním. "

„Myslíš si, že spojení autora a interpreta v jedné osobě je ideální?"

„Je to jedna z možností. Zajímavé věci mohou vznikat z obojího. Herec může dát hře jinou dimenzi, se kterou autor ani nepočítal. Ale spíš si myslím, že je to z nouze ctnost."

Pavel Zeman a Boja Houdková v prvotině Studie požáru. Boja Houdková má nesporně komediální talent. V inscenaci, kterou se představili v Poděbradech, to dokázala.

„První autorský i herecký křest máš už za sebou. Chtěl bys pokračovat"?

„Když budou podmínky, když mě něco napadne a když to pak také bude někoho zajímat, proč ne?"

„Jaký typ divadla máš rád?"

„Třeba takový, jaký dělá Bolek Polívka. Nemám rád lacinou srandu".

„Myslíš si, že dělat amatérské divadlo má smysl?"

„Určitě. Mnohdy ho dělají lidé daleko šikovnější než ti, kteří jsou v tomto oboru vyučeni. Navíc divadlo pro ně není zdrojem obživy a tudíž nejsou tak vázaní."

Doufejme, že první divadelní pokusy Pavla Zemana nebyly také poslední a že se s ním budeme na různých amatérských kláních setkávat. Vždyť začínat se dá v každém věku. I ve třiceti.

MICHAELA GRIMMOVÁ
FOTO: BARBORA HUCKOVÁ